

Hovedredningsentralen

Nasjonal veileder for planverk og samvirke i redningstjenesten

Katastrofe

Alvorlig hendelse

Redningsoppdrag

2018

Utgitt av: Hovedredningsentralen
1. utgave, november 2018
Opplag: 3.000
Omslag og illustrasjoner: Melkeveien Designkontor
Trykkeri: 07 Media

FORORD

Norge er et land som innbyr til naturopplevelser året rundt, fra skiturer på fjellet til seilturer på fjorden. Turister har også for alvor oppdaget hva dette flotte landet kan tilby i form av aktive ferier, og utnytter dette i stadig større grad. Den økte aktiviteten setter derfor krav til en redningstjeneste som må være tilpassingsdyktig og utvikles for å ta hensyn til nye trender. Økningen i antall fjellturister til Trolltunga i 2016/17 med påfølgende mange og hyppige redningsoppdrag viste hvilke utfordringer redningstjenesten raskt kan stå overfor når reisevaner og reisemål er i endring.

Redningstjenesten i Norge bygger på et unikt samvirke mellom offentlige, private og frivillige ressurser. Ressursgrunnlaget som den norske redningstjenesten kan trekke veksler på, gjør oss i stand til å redde mennesker året rundt, ofte under krevende forhold. Fremtiden vil trolig ikke utfordre oss mindre og vil kreve at vi klarer å utnytte hele bredden av de viktige bidragsyterne som utgjør den norske redningstjenesten. For at dette samvirket skal bli mest mulig effektivt, fordrer det koordinert ledelse med bakgrunn i felles redningsplanverk som er harmonisert blant samtlige samvirkepartnere. Denne veilederen skal utgjøre grunnlaget for dette arbeidet.

Nasjonal veileder for planverk og samvirke

i redningstjenesten er forankret i Organisasjonsplan for redningstjenesten (kgl.res av 19. juni 2015). Veilederen bygger også på Håndbok for redningstjenesten, og de to publikasjonene har flere fellesområder med vekt på samvirke. Denne publikasjonen skal veilede ulike brukere i arbeidet med å utvikle og vedlikeholde redningsplanverk.

Vi takker for all støtte og alle faglige innspill mottatt under arbeidet med denne veilederen. Vi tar også i fortsettelsen gjerne imot forslag til forbedringer og justeringer. Vi håper at veilederen blir et nyttig verktøy for utvikling av planverk i redningstjenesten, og at den vil bidra til en sunn utvikling av et godt samvirke i redningstjenesten – både på kort og lang sikt.

Tone Vangen

Tone Vangen
Politimester
Leder HRS Nord-Norge

Hans Vik

Hans Vik
Politimester
Leder HRS Sør-Norge

INNHold

1. Innledning	7
1.1 Hensikt	7
1.2 Avgrensning	8
1.3 Definisjon norsk redningstjeneste	8
1.4 Redningstjenestens grunnprinsipper	9
1.5 Geografisk ansvarsområde	10
2. Oppstart av en redningsaksjon	13
2.1 Stadier i en redningsaksjon	13
2.2 Nivå på hendelsen: Redningsoppdrag, alvorlig hendelse og katastrofe	15
2.3 Mottakere av nødmeldinger	17
2.4 Meldingsmottak, varsling og utalarmering	18
3. Ledelse av redningsaksjoner	23
3.1 Nivåer av ledelse i redningsaksjoner	23
3.2 Hovedredningssentralene – HRS	24
3.3 Lokal redningssentral – LRS	25
3.4 Stedlig ledelse i innsatsområdet	28
4. Sambandsmidler	31
4.1 Nødnett	31
5. Avslutning av en redningsaksjon	33
6. Håndtering av evakuerte og pårørende	35
6.1 Mottakssenter – sjøhendelser	35
6.2 Evakuert- og pårørendesenter (EPS)	35
6.3 Pårørendetelefon/DIR	36

7. Grensetilfeller og ansvarsforhold	37
7.1 Innledning	37
7.2 Redningsoppdrag – politioppdrag	37
7.3 Redningsoppdrag – helseoppdrag	39
7.4 Redningsoppdrag – brann og redningsoppdrag	40
7.5 Grensetilfeller kystnære farvann og innsjøer	41
7.6 Bruk av redningshelikopter til annet formål enn søk- og redningstjeneste	41
8. Mediehåndtering	43
9. Øvelser	45
9.1 Utvikling gjennom øvelser	45
9.2 LRS Øvingsutvalg	45
10. Planverk og erfaringslæring	47
10.1 Utvikling av planverk	47
10.2 Vedlikehold av planverk	47
10.3. Planprosessen	48
10.5. Erfaringsrapportering	49
10.6. SAR-rapport system	49
11. Helse, miljø og sikkerhet	51
12. Hendelsestyper - planmaler	53
12.1. Land-, sjø- og lufthendelser	53
13. Planmaler	55

Foto: Sander Buene

1. INNLEDNING

1.1 Hensikt

Nasjonal veileder for planverk og samvirke i redningstjenesten erstatter LRS mønsterplan. Denne veilederen skal være en veiledning i utarbeidelse av planverk og skal gi føringer for best mulig samhandling mellom samvirkeaktørene i redningstjenesten. Den gjelder for alle samvirkeaktørene som er representert i redningsledelsene ved de lokale redningssentralene (LRS) og Hovedredningssentralene (HRS). Veilederen er slik retningsgivende for utarbeidelse og revisjon av hver aktørs eget redningsplanverk. Planverket for redningstjenesten er delt i tre nivåer, der dokumentet «Håndbok for redningstjenesten» utgjør det øverste nivået. Denne veilederen er på nivå 2. Regionale og lokale planer og prosedyrer utgjør nivå 3.

I veilederen tas det hensyn til at sjø- og luftredningstjenesten er regulert gjennom internasjonale overenskomster som Norge er part i, blant annet SAR-konvensjonen og ICAO-konvensjonen med etterfølgende endringer¹. Den er forankret i organisasjonsplan for redningstjenesten, som er vedtatt ved kongelig resolusjon med hjemmel i politiloven.

Veilederen beskriver prosessen med å utvikle og vedlikeholde et redningsplanverk. Dokumentet omhandler land-, sjø- og lufthendelser som omfattes av begrepet redningstjeneste. Disse hendelsestypene skal danne grunnlaget for utvikling av redningsplanverk hos aktørene i redningstjenesten. Hovedredningssentralene har et overordnet koordineringsansvar for redningstjenesten i Norge² og må ha oversikt over alle typer redningshendelser, mens LRS må velge hendelsestyper basert på eget ansvarsområde.³

Veilederen vil særlig konsentrere seg om samvirkeprinsippet ved redningstjenesten og tar for seg organisering, ledelse, koordinering og kommunikasjon. Formålet er å bidra til en best mulig integrert og effektiv redningstjeneste basert på samvirke mellom offentlige etater, frivillige og private aktører. Veilederen vil derfor bidra til å forbedre samvirket ved å se spesielt på grensetilfeller og oppstart av redningshendelser.

Som vedlegg til veilederen er det utarbeidet planmaler for utvalgte luft, land og sjøhendelser som kan benyttes i planprosessen. Veilederen og planmalene vil være elektronisk

1 International Convention on Maritime Search and Rescue, 1979 - Convention on International Civil Aviation 1944

2 Organisasjonsplan for redningstjenesten, fastsatt gjennom kgl.res av 19.juni 2015 – kap 1-5

3 Politiets operasjonssentraler i Oslo og Sør-Vest kan ved behov overta drift (back up) av øvrige operasjonssentraler og må derfor ha tilgang til aktuelle redningsplanverk

tilgjengelig på Hovedredningssentralens hjemmeside www.hovedredningssentralen.no.

Veilederen er utarbeidet i samarbeid mellom Hovedredningssentralene og representanter fra politiet, Politihøgskolen, brannvesenet, Helsedirektoratet, Frivillige Organisasjoners Redningsfaglige Forum (FORF) og Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB). Veilederen er sendt ut på bred høring hos alle samvirkeaktører som er representert i redningsledelsen ved HRS og LRS.

1.2 Avgrensning

Veilederen beskriver prinsipper og hovedlinjer for planverk og samvirke i redningstjenesten. Den inneholder ikke alle varslinger, vurderinger og tiltak som må gjøres i hver hendelse. Taktiske disponeringer er ikke tatt med, heller ikke dimensjonering og varighet av redningsaksjoner. Redningstjenestens prinsipper som gjelder i fredstid, gjelder også under kriser / væpnet konflikt og krig. Dette vil ikke bli omtalt nærmere i veilederen. I veilederen er forkortelser beskrevet fullt ut første gang de omtales. For fullstendig ordliste, forkortelser, begrepsbruk og fagord, se Håndbok for redningstjenesten.

1.3 Definisjon norsk redningstjeneste

Offentlig organisert øyeblikkelig innsats fra flere samvirkepartnere for å redde mennesker fra død eller skade som følge av akutte ulykkes- eller faresituasjoner, og som ikke blir ivaretatt av særskilt opprettede organer eller ved særlige tiltak. Redningstjenesten utøves som et samvirke mellom offentlige organer, frivillige organisasjoner og private virksomheter og personer, under ledelse og koordinering av to hovedredningssentraler og underordnede lokale redningssentraler.⁴

1.3.1 Nærmere om begrepet redningstjeneste

Begrepet «redningstjeneste» benyttes i en rekke sammenhenger, og det kan være et behov for å utdype hva som menes med begrepet når det benyttes for å beskrive den offentlige organiserte redningstjenesten i organisasjonsplan for redningstjenesten.

I definisjonen av «redningstjeneste» i organisasjonsplanen settes det som et vilkår at hendelsen skal være av en karakter som krever innsats fra samvirkeaktører utover det som håndteres med nødetatenes egne ressurser, og at den skal være koordinert av HRS eller LRS.

«Særskilt opprettede organer» er typisk nødetatene (brann, helse og politi). «Særlige tiltak» viser til lovpålagt beredskapsansvar innenfor privat og statlig sektor, eksempelvis industrivern, offshoreindustrien og flyplassers brann- og redningstjeneste.

Uønskede hendelser/ulykker håndteres i det daglige av ulike offentlige og private aktører. Eksempler på dette kan være en trafikkulykke eller husbrann som håndteres av nødetatene alene, eller en personskaide på en offshoreinstallasjon som må evakueres til land ved hjelp av operatørselskapets egne beredskapsressurser.

Ved redningshendelser hvor nødetatene (særskilt opprettede organer) eller operatørselskap offshore (særskilte tiltak) ikke har tilstrekkelige eller nødvendige ressurser, iverksettes den offentlig organiserte redningstjenesten i regi av HRS eller underordnede lokale redningssentraler (LRS).

⁴ Organisasjonsplan for redningstjenesten, fastsatt gjennom kgl.res av 19.juni 2015, kap.1-3

Redningstjenesten utøves gjennom koordinering og samhandling

Redningstjenesten utøves gjennom koordinering og samhandling.

1.4 Redningstjenestens grunnprinsipper

1.4.1 Samvirkeprinsippet

Redningstjenesten utøves som et samvirke mellom offentlige organer, frivillige organisasjoner, private virksomheter og personer. Samvirkeprinsippet innebærer at alle aktører har et selvstendig ansvar for å sikre best mulig samvirke både under og mellom redningsaksjoner. De sentrale samvirkeaktørene er representert i redningsledelsene ved HRS og LRS.

Alle offentlige organer som har kapasitet, informasjon eller kompetanse egnet for redningsformål, plikter å bidra i redningstjenesten med til enhver tid tilgjengelige ka-

pasiteter, kompetanse og fullmakter.

De frivillige er en integrert del av redningstjenesten og kan stille med spesialtrent personell innen samband, søk og redning i bratt lende / alpint terreng eller grotter samt søk med hund, båter og småfly. Private ressurser kan engasjeres der hvor det er nødvendig eller hensiktsmessig for å løse behov for ekstra utstyr eller kapasiteter i redningsaksjoner.

Offentlige etater dekker egne kostnader ved redningsaksjoner.⁵ Frivillige organisasjoner og private får refundert faktiske utgifter et-

⁵ Organisasjonsplan for redningstjenesten, fastsatt gjennom kgl.res av 19.juni 2015, kap 4-3 (Utgifter i forbindelse med redningstjenesten)

ter satser fastsatt av Justis – og beredskapsdepartementet.⁶

1.4.2 Ansvarsprinsippet

Det organet som har ansvar for funksjoner eller oppgaver til daglig, har også ansvaret for disse under en redningsaksjon, uavhengig av omfang og årsak til denne.

1.4.3 Prinsippet om integrert tjeneste

Redningstjenesten er en integrert tjeneste som innebærer at den omfatter alle typer redningsaksjoner knyttet til land-, sjø- og luftredningstjeneste.

1.4.4 Koordineringsprinsippet

Redningstjenesten koordineres i forberedelser og innsats gjennom hovedredningssentralene og underlagte lokale redningssentraler.

1.5 Geografisk ansvarsområde

Redningstjenestens geografiske ansvarsområde⁷ er norsk territorium med Svalbard samt de sjø- og havområdene og luftrommet over som til enhver tid er fastsatt av Norge i samråd med nabostater på grunnlag av internasjonale overenskomster hvor Norge har forpliktet seg til å yte redningstjeneste.

Justis- og beredskapsdepartementet har delt det norske ansvarsområdet for Hovedredningssentralene ved breddegrad 65° N over sjø og ved grensen mellom Nordland og Trøndelag politidistrikt over land. Ved behov skal de to Hovedredningssentralene bistå hverandre i eller overta redningsaksjoner.

Norge er i tillegg bundet av internasjonale avtaler om redningssamarbeid som forplikter ut over det fastsatte geografiske ansvarsområdet.⁸

De lokale redningssentralenes geografiske område omfatter det enkelte politidistrikt og eventuelt andre land-/sjøområder etter pålegg fra hovedredningssentralen. Etter beslutning fra den aktuelle hovedredningssentralen kan en lokal redningssentral også bli bedt om å lede og koordinere redningsaksjoner utenfor eget distrikt.

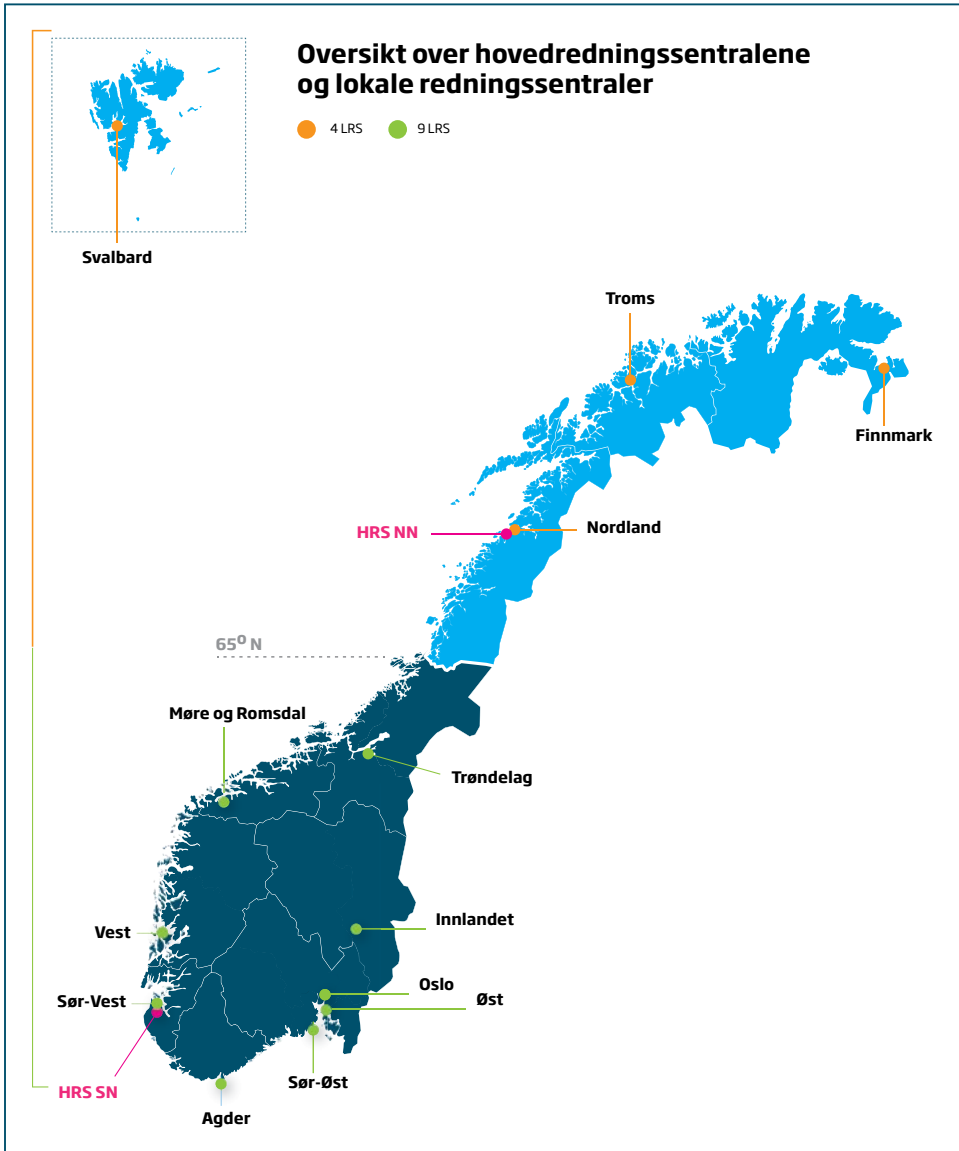

Kartet viser norsk redningsansvarsområde.

6 Rundskriv fra JD (G-04/2011)

7 SAR Rescue Regions (SRR) – Global SAR Plan (IMO), SAR.8/Circ.4 (2012)

8 Organisasjonsplan for redningstjenesten – kap 1-6

Oversikt over landets hovedredningsentraler og lokale redningsentraler.

Kajakkpadlere i trening med Sea King. Foto: Roald Holm

2. OPPSTART AV EN REDNINGSAKSJON

2.1 Stadier i en redningsaksjon

For å beskrive prosessen ved oppstart av en aksjon kan det være formålstjenlig å referere til stadier i en aksjon. I internasjonal redningstjeneste for sjø og luft (ICAO/IMO) har man gjennom etablerte konvensjoner kommet frem til fem stadier som en redningsaksjon kan deles inn i:

Oppmerksomhet/første melding

Kjennskap hos enhver person eller etat i redningstjenesten om at en nødsituasjon eller mulig nødsituasjon eksisterer (mottak av førstemelding, etablering av felles situasjonsbilde mellom nødetatene/HRS).

Første tiltak

Innledende tiltak for å varsle (forhåndsvarsle) SAR-ressurser og ytterligere informasjonsinnhenting. Dette stadiet kan ved tidskritiske hendelser medføre direkte utalarmering av SAR-ressurser. Evaluering av tilgjengelig informasjon vil danne grunnlag for å sette en hastegrad på hendelsen, som beskrevet i kap. 3.1.1.

Planlegging

Planleggingsfasen kan innbefatte planlegging av søk, redning og evakuering/over-

føring av nødstedte/overlevende til sikkert område eller sykehus. I enkelte tilfeller vil man også måtte forberede planer for mottak av evakuerte.

Operasjoner

Utarmering av ressurser til innsatsområde, koordinering og gjennomføring av søk, redning og evakuering/overføring av nødstedte til sikkert sted eller sykehus.

Avslutning

Terminering av hendelse basert på relevante avslutningskriterier¹. Retur av redningsressurser, oppfølging av pårørende, debrief av mannskaper og ferdigstilling av rapporter.

Politiet opererer med tilsvarende stadier, men benytter betegnelsen faser i en hendelse. Disse fasene er; varsling-/utrykning, aksjonsfasen og driftsfasen². Disse stadiene/fasene bør ikke vektlegges for mye og heller betraktes som en bakenforliggende sekvensiell beskrivelse av hvordan en redningsaksjon kan forløpe.

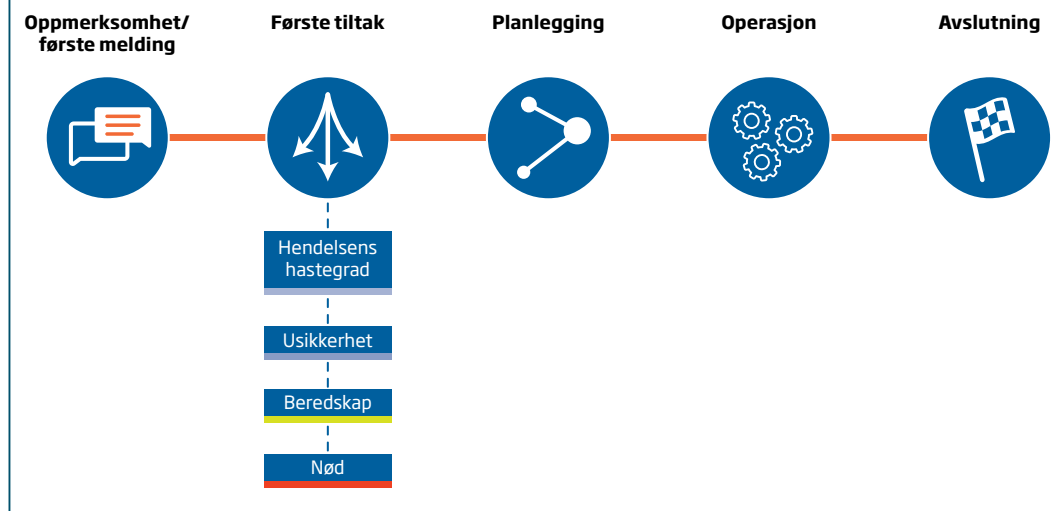
2.1.1 Hendelsens hastegrad

Fastsetting av hastegrad blir vurdert med bakgrunn i tilgjengelig informasjon mottatt

1 Avslutningskriterier vil normalt være basert på følgende; funn av nødstedt, nødstedt er evakuert til sikkert sted eller overført til sykehus, LRS/HRS gir sin vurdering om at det ikke lenger er håp om å finne nødstedt i live (basert på vær/temperaturforhold)

2 Politiets beredskapssystem (PBS 1)

Stadier i en søk- og redningsaksjon

En redningsaksjon kan deles inn i fem stadier.

i førstemeldingen. I likhet med stadiene i en hendelse eksisterer det også ulike nasjonale betegnelser for å beskrive hastegrad. Betegnelsene bør betraktes som veiledende. Terminologi som benyttes hos viktige bidragsytere til den norske redningstjenesten som politi, helse, brann, Sivilforsvaret, Forsvaret og frivillige kan være knyttet til begreper som er internasjonalt akseptert innenfor deres respektive fagområder. Samvirkeaktører bør ha kjennskap til hverandres terminologibruk.

Internasjonalt regelverk for sjø og luft som Hovedredningssentralene benytter, beskriver tre hastegrader (nød, beredskap, usikkerhet) knyttet til de to første stadiene. Po-

litiet opererer med en matrise for vurdering av hastegrad (Alarm, pri 1, 2, 3 og ingen)³, mens helsevesenet benytter tre hastegrader av pasienter i forbindelse med triagering; rød (akutt), gul (haster) eller grønn (vanlig)⁴.

Tre begreper er etablert internasjonalt for å klassifisere hendelsens hastegrad og som et hjelpemiddel til å avgjøre hvilke tiltak som bør iverksettes: usikkerhet, beredskap og nød. Ved mottak av første melding avgjør man hastegrad ut fra vurdert fare for liv og helse.

Aktørene i en redningsaksjon må ha en felles forståelse av hvilken hastegrad som er satt. Hastegrad kan endres etter hvert som

³ PO logg, versjon 1.1 (29.10.2014)

⁴ Norsk indeks for medisinsk nødhjelp / Nasjonal veileder for masseskadetriage

beslutningsgrunnlaget blir bedre. Ved en bekymringsmelding er det nødvendig å gjøre undersøkelser som kan bekrefte eller avkrefte om det foreligger en mulig nødsituasjon. Dersom man ikke får avkreftet dette, skal man løfte hendelsen til neste hastegrad. Får man derimot klare indikasjoner på en ulykke eller nødmelding, setter man hastegraden direkte til nød/alarm/rød. Hastegradene er nærmere beskrevet i IAMSAR og brukes av HRS ved både sjø-, luft- og landhendelser. I det etterfølgende er det ikke tatt med faktorer som er spesielle for sjø- og lufthendelser.

2.1.1.1 Usikkerhet

Usikkerhet brukes når det er kjennskap til en hendelse som må følges eller undersøkes nærmere, men der man ikke trenger å sende søk- og redningsressurser. Et eksempel kan være personer som ikke har kommet til avtalt tidspunkt. Kommunikasjonssøk vil starte i denne hastegraden. Hastegraden brukes når det kreves etterretning for ytterligere avklaring. Søk- og redningsressurser kan forhåndsvarsles.

2.1.1.2 Beredskap

Beredskap brukes når personer har problemer og kan ha behov for assistanse, men ikke er i umiddelbar nød. Hastegraden tilsier økt årvåkenhet, men det er ingen kjent fare som krever umiddelbar redningsaksjon. Søk- og redningsressurser bør varsles og sendes hvis det vurderes at situasjonen kan forverres eller at andre forhold vil gjøre det vanskeligere å bistå på et senere tidspunkt. Dersom etterretningsarbeidet i usikkerhetsgraden ikke avklarer situasjonen, og det brukes ressurser for å avklare situasjonen ytterligere, skal hastegraden gå over til

beredskap. Andre personer eller ressurser bør bes om å holde utkikk i aktuelt område.

2.1.1.3 Nød

Nød brukes når det er mottatt nødmelding eller observasjoner av personer i nød, og når tiltak i beredskapsfasen ikke avklarer situasjonen. Nød brukes også når graden av bekymring for sikkerheten til personer som kan være i nød, er så stor at det rettferdiggjør iverksettelse av en søk- og redningsaksjon, og ellers når det foreligger informasjon som tilsier at det er rimelig sikkert at personer er i fare og trenger umiddelbar assistanse.

2.2 Nivå på hendelsen: Redningsoppdrag, alvorlig hendelse og katastrofe

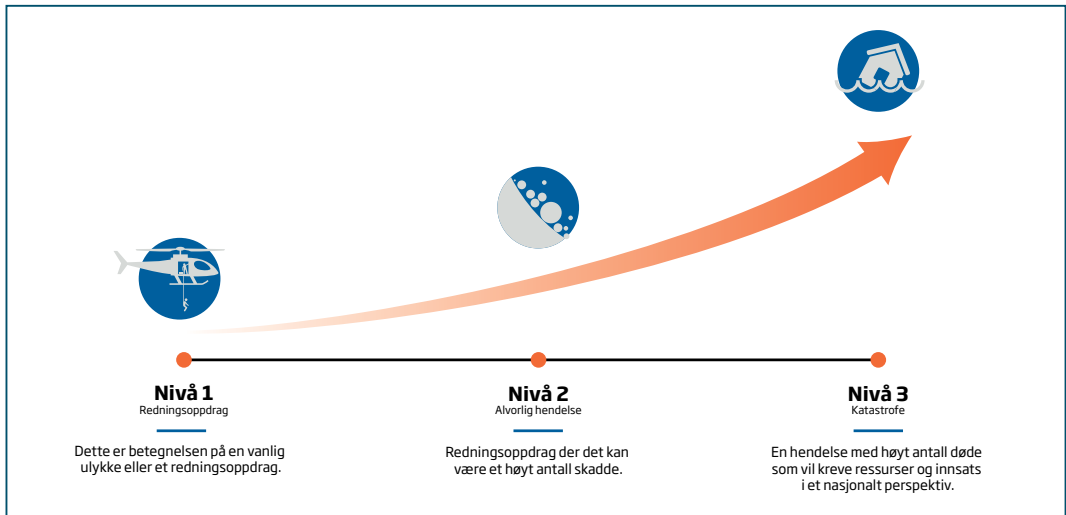
Håndbok for redningstjenesten viser til tre nivåer på redningshendelser i Norge; redningsoppdrag, alvorlig hendelse og katastrofe. Planmalene er utarbeidet med tanke på å kunne bli benyttet på alle nivå av en hendelse.

2.2.1 Nivå 1 – Redningsoppdrag

Dette er betegnelsen på en vanlig ulykke eller et redningsoppdrag. Oppdraget håndteres rutinemessig, og LRS/HRS er ikke utfordret verken av hendelsens omfang eller kompleksitet på en slik måte at de må etablere ekstraordinær ledelse eller rekvirere ressurser utover de som normalt er på vakt eller er umiddelbart tilgjengelige i området.

2.2.2 Nivå 2 – Alvorlig hendelse

Det er ikke mulig å gi en presis definisjon av hva en alvorlig hendelse innebærer. Begrepet benyttes ved redningsoppdrag der det kan være et høyt antall skadde, en kompleks evakueringssituasjon eller en hendelse som

Det er tre nivåer på redningshendelser i Norge; redningsoppdrag, alvorlig hendelse og katastrofe.

vil kreve bistand utenfor egne ressurser på vakt i området. Nivået for når man benytter begrepet alvorlig hendelse vil variere med tilgang til ressurser. Ressurstilfanget varierer både med tid på døgnet, tid på året og tid i uken utover at det er naturlige variasjoner i grunnberedskapen som følge av geografiske og demografiske forhold.

Flere samtidige hendelser kan også føre til at en hendelse som ellers er håndterbar med normal beredskap, blir en alvorlig hendelse. Eksempel: En trafikkulykke med 8–10 skadde pasienter kan være en alvorlig hendelse i grisgrendte strøk med få ressurser, men være håndterbar i mer sentrale områder med stor ressurstilgang. I hver LRS må man diskutere hvor stor en hendelse er før man skal kalle det en alvorlig hendelse.

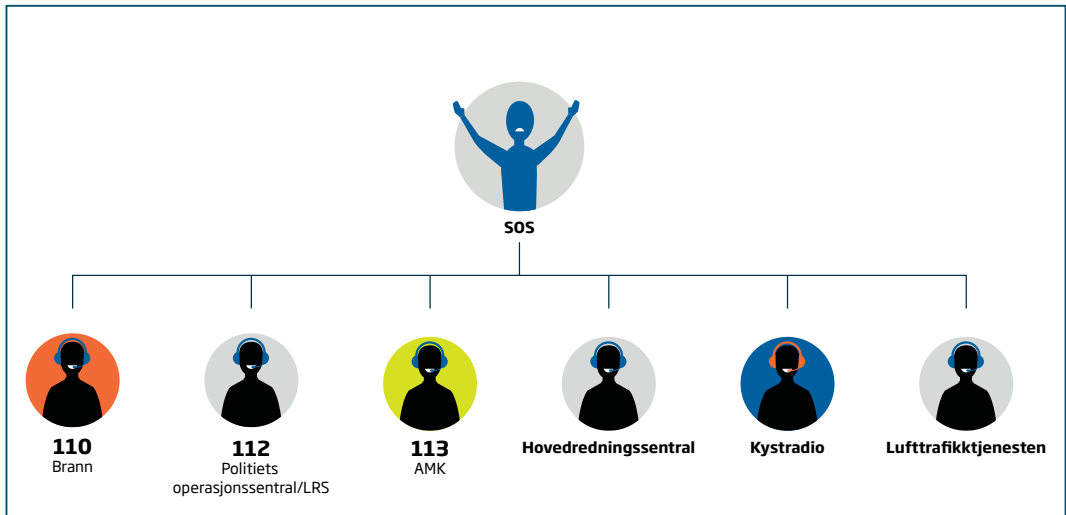
Det er redningsleder/operasjonsleder som erklærer at det er en alvorlig hendelse enten direkte etter egen vurdering eller etter anmodning fra samarbeidende etater/organisasjoner.

2.2.3 Nivå 3 – Katastrofe

En katastrofe i denne sammenhengen forstås som en hendelse som er så stor at den vil kreve ressurser og innsats i et nasjonalt perspektiv. I faser av innsatsen vil det være knapphet på innsatspersonell, evakueringsressurser eller mulighet for definitiv behandling slik at liv kan gå tapt. Et høyt antall døde vil normalt også forstås som en katastrofe.

Ved en katastrofealarm vil alle som har beredskapsoppgaver måtte forventes å mobilisere hele bredden av egne ressurser og kapasiteter som er relevante for hendelsen, og på ulike nivåer både identifisere behov og treffe tiltak ut fra eget ansvarsområde uten at man får til den koordineringen som er normal i en hverdagssituasjon.

Erfaring med katastrofale hendelser i Norge er at de er spesielt krevende med tanke på utholdenhet over tid og oppfølging i ettertid av hendelsen.

Foruten HRS og politiet er det fire primære aktører som tar imot nødmeldinger.

2.3 Mottakere av nødmeldinger

Foruten HRS og politiet er det fire primære aktører som tar imot og videreformidler bekymrings-/nødmeldinger. Alle aktørene som mottar nødmeldinger, har etablerte rutiner for varsling seg imellom, enten ved trippelvarsling/SAR-varsling eller dedikert/direkte varsling.

2.3.1. Akuttmedisinsk kommunikasjonsentral (AMK)

AMK og legevaktsentralene utgjør den medisinske nødmeldetjenesten.

AMK skal sikre befolkningen umiddelbar kontakt med medisinsk fagkyndig personell og umiddelbart kunne vurdere hendelser og respondere med varsling av nødvendige ressurser.

AMK varsler uten opphold lokal redningsentral og hovedredningsentral ved behov for samordnet innsats mellom redningstjenesten og helsevesenet (direkte kontakt el-

ler SAR-varsling). HRS og LRS varsler AMK i redningsaksjoner som gir mistanke om skade eller sykdom på personer.

R-AMK (regional AMK) er en utpekt AMK i et regionalt helseforetak med overordnet koordineringsansvar. R-AMK skal varsle ressurser utenom lokal AMKs eget ansvarsområde, være kontaktpunkt mot HRS, bidra i større aksjoner og bidra med kontakt med regionsykehusets spesialister for avklaring av mottakssted for pasientene. R-AMKs øvrige roller, ansvar og oppgaver defineres av de enkelte helseforetakene.

2.3.2 Nødalarmingsentral brann (110-sentral)

110-sentralen er den landsdekkende kommunikasjonsberedskapen for mottak av meldinger om branner og andre ulykker innen en fastsatt region som kan omfatte flere kommuner. 110-sentralen har som primær oppgave å ta imot nødmeldinger, alarmere og kalle ut mannskaper, etablere

samband og loggføre hendelser.

110-sentralen varsler uten opphold lokale redningssentral og hovedredningssentral ved behov for samordnet innsats mellom redningstjenesten og brannvesenet ved bruk av SAR-varslings.

2.3.3 Telenor Kystradio

Telenor Kystradio utfører kystradiotjenesten i Norge på vegne av Justis- og beredskapsdepartementet og mottar nød- og assistansemeldinger fra sjøfarende på de maritime nødfrekvensene. Gjennom internasjonalt og nasjonalt regelverk er det fastsatt bestemmelser om nødkanaler, lytteplikt, nødalarmering, og prosedyrer for varsling av nød til sjøs.

Norges forpliktelser til å lytte på de maritime nødkanalene ivaretas gjennom Kystradioen. Kystradio Nord og Sør er samlokalisert med hovedredningssentralene og utgjør kommunikasjonsleddet mellom redningstjenesten og fartøyer på sjøen.

2.3.4 Lufttrafikkjenesten (Avinor Flysikring AS)

Lufttrafikkjenesten i Norge avvikler og gir informasjon til flytrafikken for at denne skal foregå på en effektiv og trygg måte. Ved melding om luftfartøy som har problemer eller er savnet, varsler lufttrafikkjenesten relevante myndigheter. Politiet, HRS og lufttrafikkjenesten har en gjensidig varslingsplikt ved hendelser som gjelder flytrafikk. Lufttrafikkjenesten vil utgjøre kommunikasjonsleddet mellom redningstjenesten og luftfartøy som trenger assistanse.

2.4 Meldingsmottak, varsling og utalarmering

2.4.1 Meldingsmottak

Oppstart av en søk- og redningsaksjon base-res på tilgjengelig informasjon og vurdering av fare for liv og helse. Aktøren som mottar en slik bekymrings- eller nødmelding (førstemelding), skal benytte etablerte rutiner for meldingsmottak og videre varsling. Ved mottak av en nødmelding bør utarbeidede sjekkklister/tiltakskort benyttes for å sikre best mulig innledende etterretning i aktuelle hendelse.

I redningsaksjoner vil det være stort behov for å innhente detaljert informasjon, men følgende punkter er felles i alle redningsaksjoner og gir grunnlag for vurdering av hastegrad og videre varsling/tiltak.

- Situasjon – en beskrivelse av situasjon fra melder og assistansebehov
- Posisjon – GPS, stedsnavn, terreng, høyde
- Kommunikasjon – tlf. samband, batteristatus/dekning
- Antall involverte – personer, skader, savnede
- Værforhold – vind, temperatur, sikt, nedbør

Basert på informasjonen i førstemeldingen vil man raskt måtte avgjøre om hendelsen håndteres av egen etat, som en samordnet aksjon nødetatene seg imellom eller involvering av redningstjenesten representert ved HRS/LRS.

Personer som varsler om en redningshendelse, skal få mest mulig lik respons uansett hvilket nødnummer som benyttes. Nødeta-

tene og Hovedredningssentralen skal selv internt sørge for effektivt meldingsmottak som gir den nødstedte nødvendig bistand.

Aktørene i redningstjenesten bør utnytte hverandres tilgang til informasjon (innenfor rammen av taushetsplikt) og dele denne for å belyse hendelsen best mulig. Den som koordinerer en hendelse vil ha hovedansvaret for å samle etterretningsinformasjon.

2.4.2 Varsling

Veilederen fremhever betydningen av tidlig varsling mellom samtlige nødetater og Hovedredningssentralen i alle de tilfeller hvor man mener det kan være behov for samordnet innsats i regi av redningstjenesten. Hvordan en slik varsling skjer, hvem som varsles og tidspunktet for varslingen vil normalt avhenge av type hendelse og hastegrad. Tidsbruken knyttet til å få ut ressurser kan ofte være avgjørende for utfallet i en redningshendelse.

En førstemelding som indikerer at nødstedt har behov for hjelp, men ikke er i umiddelbar fare, gir tid til å rådføre seg med øvrige beredskapsaktører (nødetater, Kystradio, Avinor flysikring) og Hovedredningssentralen før man kaller ut egne ressurser. I slike tilfeller har man som regel tid til å avklare koordineringsansvar, ressurstilgang/ressursbehov og plan for kommunikasjon.

En førstemelding som derimot tilsier at en alvorlig ulykke har skjedd eller indikerer overhengende fare i forbindelse med en hendelse (f.eks. kantring av båt) vil nødvendigvis kreve rask utalarmering av ressurser. I nødsammenheng bli det ofte referert til

begrepet «å trykke på den store røde knappen», hvor nødsentralene og HRS primært har fokus på rask utalarmering av relevante ressurser. For å sikre at alle relevante ressurser blir varslet uten unødvendig tap av tid, krever det at mottaker av førstemeldingen parallelt med utalarmering av egne ressurser også prioriterer varsling av øvrige nødetater og HRS. Her vil avklaring om koordineringsansvar, samkjøring av ressursbehov og kommunikasjon bli avklart i fellesskap. Faste rutiner for SAR-varsling⁵ vil være avgjørende for hurtig koordinert innsats.

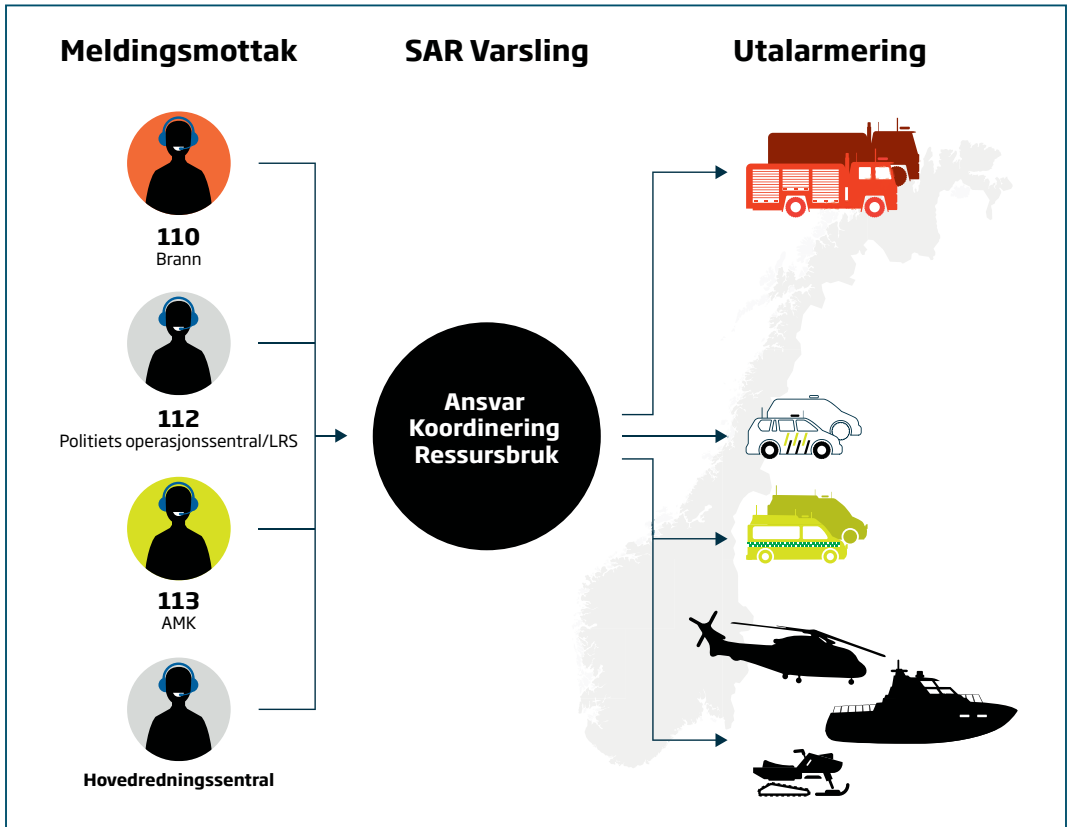
Oppsummert vil varsling i forbindelse med en søk- og redningsaksjon innebære at etaten som mottar førstemelding gjennomfører:

- SAR-varsling (nødetater + Hovedredningssentral)
- Sørge for lik situasjonsforståelse
- Avklare ledelse, koordinering og kommunikasjon
- Behov for ressurser (hvem sender hva)
- Utalarmering av redningsressurser (ved hastegrad «nød» vil dette nødvendigvis bli gjennomført parallelt med SAR-varsling)

Flere typer redningsaksjoner krever videre varsling av andre aktører som har myndighetspålagte oppgaver relatert til undersøkelser/oppfølging av redningsaksjoner. HRS og LRS har blant annet ansvar for varsling til følgende aktører:

- Statens havarikommisjon for transport (luft, sjø, vei og jernbane)
- Norges Luftsportsforbund
- Petroleumstilsynet

⁵ Felles sambandsreglement for nødetatene og andre beredskapsbrukere

Oppstart av en søk- og redningsaksjon baseres på tilgjengelig informasjon og vurdering av fare for liv og helse.

HRS har videre ansvar for varsel til:

- Krisestøtteenheten (KSE) i Justis og beredskapsdepartementet.
- Sjøfartsdirektoratet
- Kystverket

2.4.3 Utdalmering av ressurser

Det finnes en rekke ulike rutiner og tekniske løsninger for utdalmering (varsling og utkalling) av ressurser i redningstjenesten. Følgende oversikt gir en generell, men ikke uttømmende, beskrivelse av hvordan red-

ningsressurser blir utdalmeret. Det finnes ulike lokale varianter for utdalmering.

Den eneste offentlige dedikerte SAR-ressursen som står i en særskilt redningsberedskap for hovedredningsentralene, er redningshelikoptrene. Redningshelikoptrene eies av Justis- og beredskapsdepartementet og opereres av Forsvaret.⁶ De utdalmeres direkte fra hovedredningsentralene. Øvrige luftressurser utdalmeres av ressurseier etter anmodning fra HRS.

⁶ Redningshelikoptertjenesten kan etter beslutning fra JBD opereres av sivil operatør

Dersom det skal benyttes luftressurser i en landhendelse som koordineres av LRS, skal dette avklares med HRS (såfremt det ikke er etablerte rutiner for felles varsling i spesifikke hendelsestyper, som f.eks. snøskred. I Håndbok for redningstjenesten er denne typen utalarmering kalt «redningsalarm»). De primære redningshelikoptrene som redningstjenesten disponerer, har base på Rygge, Sola, Florø, Ørland, Bodø og Lakselv (Banak). I tillegg kan HRS rekvirere luftstøtte fra:

- Luftambulansetjenesten⁷
- Forsvarets fly og helikopter
- Sysselmannens SAR-helikopter
- på Svalbard
- Kystverkets fly og helikopter
- Nabolandenes luftressurser
- Operatørselskapenes SAR-helikopter offshore
- Private helikopter og fly fra ulike selskaper
- Norsk Aero klubbs fly tilknyttet Frivilliges Organisasjoners Redningsfaglige Forum (FORF)

Sjøressurser utalarmeres normalt av hovedredningssentralene, ofte via kystradioene. Kystradioen vil også påkalle oppmerksomheten til nærliggende fartøy om en potensiell redningsaksjon på maritim VHF-kanal⁸. HRS benytter fartøy fra Forsvaret, Redningsselskapet, politi, brann og helse samt private aktører og frivillige organisasjoner som Røde Kors. Forsvarets fartøy rekvireres via Forsvarets operative hovedkvarter (FOH). Øvrige fartøy som tilhører nødstatene, rekvireres/utalarmeres via de respektive nødsentralene.

⁷ Luftambulanshelikopter/fly

⁸ Internasjonal nødfrekvens til sjøs (IAMSAR Manual)

Landressurser utalarmeres normalt fra LRS v/politiets operasjonssentral. Utalarmering av frivillige skjer enten via FORFs representanter i de ulike politidistriktene eller direkte til kontaktperson for en spesifikk organisasjon. LRS rekvirerer mannskaper fra Siviltforsvaret via faste kontaktpersoner i politidistriktet. Anmodninger om ressurser fra Forsvaret i en redningsaksjon skal rettes til FOH. Alle ressurser fra Forsvaret rekvireres gjennom HRS. Når det benyttes ressurser fra Forsvaret i en redningsaksjon, skal ikke «Instruks om Forsvarets bistand til politiet» (bistandsinstruks) benyttes.

Kystvakten er en viktig ressurs langs kysten. Foto: Jarle Røraas / Forsvaret

3. LEDELSE AV REDNINGSAKSJONER

Hovedredningssentralene leder og koordinerer sjø- og luftredningsaksjoner. Landredningsaksjoner ledes og koordineres normalt av de lokale redningssentralene.

3.1 Nivåer av ledelse i redningsaksjoner

En redningsaksjon ledes på 3 nivåer: taktisk, operasjonelt og strategisk nivå.

Taktisk nivå (1.linje) beskriver innsatsstyrkene og deres organisering på og ved innsatsområdet. Ledelse på taktisk nivå innebærer direkte kontakt med og samordning av innsatsstyrker.

På land ledes en redningsaksjon på taktisk nivå normalt av en innsatsleder (IL) fra politiet som oppretter en kommandoplass (ILKO) ved innsatsområdet og knytter til seg aktuelle ledere og andre ressurspersoner.

På sjøen kan en redningsaksjon ledes på taktisk nivå av en «On scene coordinator» (OSC), dersom HRS finner dette hensiktsmessig. OSC er en person med maritim søk- og redningskompetanse om bord i et fartøy som koordinerer søk- og redningsinnsats mellom enheter til sjøs og i luften. OSC utpekes av HRS. HRS kan velge å ivareta denne rollen selv. Første redningsressurs som

ankommer en nødstedt på sjøen, må forventes å ta ledelse på stedet inntil HRS treffer annen beslutning.¹ Om bord på et fartøy er det skipets fører eller dennes stedfortreder som leder innsatsen på eget fartøy.

I redningsaksjoner hvor det er behov for å koordinere flere luftfartøy under innsatsen, kan HRS utnevne en «Air coordinator» (ACO) som sørger for koordinering og effektiv innsats av luftfartøy. ACO kan utøve sin funksjon fra bakkeasjon, fartøy eller et luftfartøy og er normalt underlagt HRS. HRS kan også velge å ivareta denne rollen selv.

Operasjonelt nivå (2.linje) beskriver ledelsesapparatet som gir oppdrag til og som støtter taktisk nivå.

Redningsaksjoner på land ledes normalt på operasjonelt nivå av politiets operasjonsleder på vegne av LRS redningsledelse fra politidistriktets operasjonssentral. Ved behov kan det operasjonelle ledelsesnivået i politiet forsterkes med politimesterens stab. Når staben er etablert, er stabssjefen øverste leder på operasjonelt nivå i landredningsaksjoner.

Sjøhendelser ledes på operasjonelt nivå fra

¹ IAMSAR Vol.III section 3.

Hovedredningsentralene. HRS er bemannet av en vakthavende redningsleder² og en eller flere assisterende redningsledere.

Lufthendelser ledes på operasjonelt nivå fra Hovedredningsentralene, men ved lokalisert havarist ved ledelse og koordinering normalt overtas av LRS.

Strategisk nivå beskriver ledelsesapparatet på overordnet nivå. Dette nivået består av redningsledelsene ved hver LRS og redningsledelsene ved Hovedredningsentralene, nærmere beskrevet i hhv. kapittel 3.2.1 og 3.3.1. Det er politimesteren som er leder for LRS redningsledelse. Politimestrene i Sør-Vest og Nordland politidistrikt er også ledere for redningsledelsen i hhv. HRS Sør-Norge og HRS Nord-Norge. Redningsledelsene ved LRS og HRS vil kunne bli kalt inn under hendelser ved behov. Når redningsledelsen er kalt inn under en hendelse, har denne det overordnede ledelses- og koordineringsansvaret for hendelsen.³ Det vil likevel alltid være vakthavende redningsleder ved HRS og operasjonsleder ved LRS som ivaretar operasjonell ledelse. Disse utøver sitt virke på vegne av redningsledelsen uavhengig om denne er kalt inn eller ikke.

Begrepene *taktisk*, *operasjonell* og *strategisk* ledelse benyttes også i det nasjonale krisehåndteringsapparatet.

3.2 Hovedredningsentralene – HRS

Hovedredningsentralene leder og koordinerer alle typer redningsaksjoner (land-, sjø- og luftredningstjeneste). Dette skjer

enten direkte fra Hovedredningsentralen Nord-Norge eller Hovedredningsentralen Sør-Norge eller gjennom oppdrag til underlagte lokale redningsentraler (LRS).⁴

Hovedredningsentralene har et særskilt pådriveransvar for å vedlikeholde og videreutvikle samvirket innen redningstjenesten. HRS fører tilsyn med lokale redningsentraler.

3.2.1 Redningsledelse ved HRS

Hver av de to hovedredningsentralene har en redningsledelse, sammensatt av sentrale samvirkepartnerne og med stedlige politimestrene som ledere. Redningsledelsene består av representanter fra følgende samvirkeaktører:

- Forsvaret
- Luftfartstilsynet
- Kystverket
- Sjøfartsdirektoratet
- Nasjonal kommunikasjonsmyndighet
- Helsedirektoratet
- Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap
- Avinor
- Telenor kystradio
- Frivillige Organisasjoners Redningsfaglige Forum
- Redningsselskapet

Hovedredningsentralene kan benytte andre faglige rådgivere når det anses hensiktsmessig.

3.2.2 Ansvar og koordinering offshore

HRS har alltid det overordnede ansvaret

2 Omtales som «Search and rescue mission coordinator»(SMC) i internasjonalt planverk, IAMSAR Vol.II

3 Ref mandat for redningsledelsene ved HRS og LRS

4 Organisasjonsplan for redningstjenesten – pkt. 1-5

for all redningstjeneste innenfor norsk ansvarsområde (SRR). Petroleumsloven og HMS-forskriftene regulerer operatørens ansvar for beredskapen på norsk sokkel. Operatøren og andre som deltar i virksomheten, er selv ansvarlig for å ivareta egen beredskap etter disse bestemmelsene. Operatøren skal lede og koordinere innsatsen av beredskapsressursene ved fare- og ulykkessituasjoner inntil offentlige myndigheter eventuelt overtar koordineringen. På denne måte utøves samvirkeprinsippet også på norsk sokkel.⁵

Operatøren er ansvarlig for å iverksette beredskapstiltak på grunnlag av fare- og ulykkessituasjoner samt å koordinere innsatsen av samtlige beredskapsressurser, herunder områderessurser og eksterne ressurser. Ved hendelser hvor innretningen selv kan ivareta egen beredskap, er operatøren ansvarlig for redningsaksjonen innenfor sikkerhetssonen (normalt 500 meter).

Søk- og redningsaksjoner utenfor sikkerhetssonen er i utgangspunktet den offentlige redningstjenestens koordineringsansvar, men annet kan avtales mellom operatør og HRS dersom dette er hensiktsmessig. Operatøren har imidlertid en generell forpliktelse til å bidra ved fare- og ulykkessituasjoner også utenfor sikkerhetssonen.

HRS vil på anmodning yte bistand til koordinering av søk, redning og evakuering. På eget initiativ vil HRS i tillegg kunne høyne beredskapen og eventuelt omdisponere relevante ressurser selv uten slik anmodning fra operatør.

HRS kan etter anmodning fra operatør overta koordinering og ledelse av søk- og redningsaksjoner.

HRS kan etter eget skjønn overta koordinering og ledelse av søk og redning og/eller evakuering. HRS vil dessuten alltid overta dersom den nødstedte (innretning eller fartøy) sender internasjonalt nødsignal, f.eks MAYDAY, og at «Offshore Installation Manager» (OIM) / kaptein evakuerer innretning/skip. Operatøren er likevel fremdeles ansvarlig for beredskapen, selv om ledelse og koordinering av søk- og redningsaksjonen helt eller delvis ivaretas av HRS.

3.3 Lokal redningssentral – LRS

Lokal redningssentral (LRS) er det ledelses- og koordineringsapparatet som iverksettes i politidistriktet under en redningsaksjon.

De lokale redningssentralene leder og koordinerer normalt redningsaksjoner på land, men kan også etter avtale med HRS bli bedt om å koordinere sjøhendelser i nærheten av land.⁶ Hvem som koordinerer må avklares tidlig i samråd mellom LRS og HRS. Daglig ledelse og koordinering av LRS utføres fra politidistriktets operasjonssentral på vegne av redningsledelsen.

De lokale redningssentralene er underordnet hovedredningssentralene.⁷ Hovedredningssentralene kan om nødvendig overta ledelses- og koordineringsansvaret fra en lokal redningssentral under en redningsaksjon. Etter beslutning fra HRS kan LRS også lede og koordinere redningsaksjoner utenfor eget distrikt.

5 Retningslinjer for samarbeid ved fare- og ulykkessituasjoner i petroleumsvirksomheten, HRS 2013

6 Se kap. 7.5

7 Organisasjonsplan for redningstjenesten – kap 3-1 (jf. pkt. 1-5 første ledd annet punktum)

3.3.1 Redningsledelse ved LRS

Hver lokal redningsentral består av en redningsledelse sammensatt av de viktigste samvirkepartnerne med politimesteren som leder. De sentrale samvirkepartnerne i redningsledelsen skal bestå av representanter for:⁸

- Avinor Flysikring AS
- Brann- og redningsvesenet
- Forsvaret, normalt representert ved Heimevernet (HV)
- Frivillige Organisasjoners Redningsfaglige Forum (FORF)
- Fylkesmannens beredskapsorganisasjon
- Helsedirektoratet
- Kystverket (der det er relevant)
- Sivilforsvaret

Utover dette kan det, forutsatt tilstrekkelig avtalegrunnlag og godkjenning fra hovedredningsentralene, gjøres lokale tilpassninger i sammensetningen av den lokale redningsledelsen. Redningsledelsen kan benytte faglige rådgivere som kan bidra med spesialkompetanse, som for eksempel representanter fra Den norske kirke eller Næringslivets sikkerhetsorganisasjon (NSO).

Politimester (PM) eller to av de faste medlemmer i redningsledelsen avgjør om LRS-ledelsen helt eller delvis skal etableres.

Representanter i redningsledelsen ved LRS kan rådføre seg og koordinere med representanter fra samme organisasjon i redningsledelsen ved HRS når det er formålstjenlig eller er behov for avgjørelser fra et høyere nivå i organisasjonen.

3.3.2 Politimesterens stab

Politimesterens stab er en utvidelse av beslutningsstøtten for LRS ved at ledelses-systemet tilpasses for å håndtere større hendelser utover det som er den daglige kapasiteten til operasjonssentralen.

Hensikten med politimesterens stab er å etablere en effektiv ledelse og koordinering av de ressurser som politidistriktet disponerer. Stabens hovedoppgaver er å bistå politimesterens ledelse gjennom beslutningsstøtte, iverksettelse av tiltak og oppfølging av tiltakene.

Når stab er satt, er det stabssjefen som er øverste leder på operasjonelt nivå, men operasjonsleder fortsetter å lede hendelsen i sann tid og er kommunikasjonsleddet mot IL og HRS.

Staben består av inntil 7 funksjonsledere og ved behov underlagte delledere og stabsmedarbeidere:

- Stabssjefen
- P1. Personell
- P2. Etterretning
- P3. Operasjon
- P4. Logistikk
- P5. Informasjon
- P6. Juridisk
- P7. Situasjonsavhengig
- Liaison
- Rådgiver

3.3.3 Politidistriktets operasjonssentral

Operasjonssentralen er døgnbemannet og leder politidistriktets operative virksomhet. Den daglige bemanningen består normalt av en operasjonsleder, oppdragsledere og

8 Mandat for redningsledelsene ved lokale redningsentraler, Justis- og beredskapsdepartementet 2015

operatører. Bemanningen vil variere med distriktets størrelse og befolkningstetthet. Operasjonsentralen har ordremyndighet over operative innsatsstyrker innen politidistriktet og ansvar for iverksettelse og koordinering av operative strakstiltak.

Operasjonsleder⁹ leder LRS til daglig på vegne av redningsledelsen i det enkelte politidistrikt. LRS kan utvides med innkalling av stab og redningsledelsen.

LRS skal varsle HRS ved ethvert mulig redningstilfelle. Operasjonsleder skal i samråd med vakthavende redningsleder på HRS ta avgjørelsen om innkommet melding er en hendelse som skal betraktes som en søk- og redningshendelse.¹⁰ Endelig beslutning tas av vakthavende redningsleder. Operasjonsleder har fullmakt til å iverksette nødvendige strakstiltak for å sikre menneskeliv i forbindelse med søk- og redningshendelser. Operasjonsleder skal i samarbeid med innsatsleder vurdere hvilken aksjonsplan som skal benyttes, og varsler eventuelt politimesteren for vurdering om stab skal settes. PM beslutter om stab skal settes i politidistriktet.

3.3.4 Særskilt om den lokale redningssentralen på Svalbard

Den lokale redningssentralen på Svalbard utøver normalt sin virksomhet fra Sysselmannens kontor. Sysselmannen på Svalbard har ikke døgnbemannet operasjonsentral. Ved redningsaksjoner inntar vakthavende rollen som operasjonsleder og kan opprette operasjonsentral. Ved behov kan operasjonsentralen styrkes med

stab og redningsledelsen kan innkalles. Ansvarsområdet omfatter landområder innenfor Svalbard sysselmannsdistrikt og eventuelt andre områder etter pålegg fra aktuell hovedredningssentral.

Redningsledelsen ledes av Sysselmannen. Hjelsetjenesten skal være representert i redningsledelsen, og representanter for følgende lokale organer tilbys å delta i redningsledelsen på nærmere fastsatt måte:

- Brann- og redningsvesenet
- Telenor Svalbard AS
- Avinor Flysikring AS (eventuelt annen lokal luftfartsmyndighet)
- Aktuell fly- og helikopteroperatør
- Representant for frivillige organisasjoner
- Longyearbyen lokalstyre
- Store Norske Spitsbergen Kullkompani A/S
- Ved behov kan rådgivere innkalles.

3.3.5 Representantenes rolle i redningsledelsene

Det enkelte medlem av redningsledelsen skal, med sin fagkunnskap og ut fra sine fullmakter, bidra til å ivareta redningstjenestens mål om å redde mennesker fra død eller skade som følge av akutte ulykker- eller faresituasjoner. Medlemmene i redningsledelsen må ha god forståelse for hovedprinsippene for beredskapsarbeid og krisehåndtering: ansvarsprinsippet, likhetsprinsippet, nærhetsprinsippet, samvirkeprinsippet, prinsippet om integrert tjeneste og koordineringsprinsippet.

Medlemmene i redningsledelsen skal stille

⁹ LRS-ansvaret kan ikke delegeres til andre geografiske driftsenheter i politidistriktet

¹⁰ Organisasjonsplan for redningstjenesten, kap. 4-2

med nødvendige fullmakter og være oppdatert innenfor sitt fagfelt med hensyn til hvilke ressurser som er tilgjengelige og som kan stilles til disposisjon for hendelsen. Redningsledelsens medlemmer bør derfor representere etatenes/organisasjonenes ledelsesnivå innenfor det aktuelle politidistrikt.

For nærmere beskrivelse av rollen se egne mandat for redningsledelsene ved LRS/HRS.

LRS-funksjonen utøves til daglig av operasjonssentralen på vegne av redningsledelsen. Ved større hendelser kan politimesterens stab innkalles for å forsterke operasjonssentralen. Når redningsledelsen er innkalt utøver de strategisk ledelse.

3.4 Stedlig ledelse i innsatsområdet

3.4.1 Koordinering land

Innsatsleder utpekes av LRS og har det øverste ansvaret i innsatsområdet. Vedkommende skal koordinere den samlede redningsinnsatsen og rapporterer i linjen til LRS. Innsatslederen er en polititjenesteperson med særskilt trening og godkjenning. For å bekle denne rollen er det nødvendig med bred erfaring, relevant utdanning og ikke minst kjennskap til de andre aktørene.

Innsatslederrollen kan også innehas av leder fra brannvesenet eller leder fra Sivilforsvaret inntil politiet ankommer området.

Innsatslederen skal utøve koordinerende ledelse i innsatsområdet, det vil blant annet si at lederen så langt det er mulig skal ha

LRS-funksjonen utøves til daglig av operasjonssentralen på vegne av redningsledelsen. Ved større hendelser kan politimesterens stab innkalles for å forsterke operasjonssentralen. Når redningsledelsen er innkalt utøver de strategisk ledelse.

oversikt over den totale innsatsen og legge til rette for at alle aktører får optimale arbeidsforhold, godt samarbeid og størst mulig grad av felles situasjonsforståelse. Innsatslederen skal også legge til rette for at de ulike lederne på skadested sammen legger en strategi for å løse oppdraget på den mest hensiktsmessige måten.

Helsetjenestens og kommunalt brann- og redningsvesens øverste ledere på stedet heter hhv. innsatsleder helse og innsatsleder brann. For å unngå forveksling med innsatslederen fra politiet omtales disse som IL BRANN og IL HELSE.

3.4.2 Koordinering sjø

Normalt vil HRS ivareta koordinering av sjø-hendelser fra HRS.

Når to eller flere SAR-enheter er i innsats i samme oppdrag/område, vil det noen ganger være en fordel å utpeke en stedlig leder som koordinerer aktivitetene til alle deltagende enheter i området, en on-scene koordinator (OSC).

Det er Hovedredningsentralen som utpeker OSC, ved behov.

Dette kan være en søke- og redningsenhet (SRU), et skip eller fly som deltar i søket, eller andre som er i stand til å håndtere OSC oppgaver. Første SAR-enhet på stedet vil normalt påta seg OSC oppgaven inntil HRS bestemmer noe annet.

OSC skal være den best egnede enheten tilgjengelig, med tanke på blant annet SAR-opplæring, kommunikasjonsmuligheter, og hvor lang tid enheten kan være i

søkeområde. Hyppige endringer i OSC bør unngås.

HRS vil gi oppgaver til OSC, avhengig av behov og kvalifikasjon til den som er utpekt. Oppgavene kan blant annet være:

- Koordinering av alle SAR-enheter i området
- Gjennomføre søk og redningsplan mottatt fra HRS. Dersom plan ikke er tilgjengelig må OSC selv starte planlegging
- Modifisere søk og redningsplan til situasjonen i innsatsområdet
- Koordinere kommunikasjonen i innsatsområdet
- Gi relevant oppdatering til SAR-enheter
- Monitorer fremdrift og ytelse
- Sørg for en sikker operasjon
- Sende periodiske SITREP til HRS
 - Været i innsatsområdet
 - Resultat
 - Tiltak utført
 - Plan og anbefalinger
- Loggføring
- Informere HRS om ressurser som ikke lenger er nødvendige
- Rapportere antall personer som er gjort rede for til HRS
- Rapportere ETA og ankomststed på SAR-enheter på vei til mottak
- Be om ekstra støtte når dette er nødvendig, for eksempel medisinsk bistand

3.4.3 Koordinering luft

Normalt vil HRS ivareta koordinering av luft-hendelser fra HRS. Når to eller flere SAR-enheter er i innsats i samme oppdrag/område, vil det noen ganger være en fordel å utpeke en stedlig leder som koordinerer

aktivitetene til alle deltakende luftenheter i området, en Air Coordinator (ACO).

Formålet med ACO-funksjonen er å opprettholde høy flysikkerhet og effektiv samhandling i en søk- og redningsaksjon. ACO-funksjonen skal sees på som en samhandlende, støttende og rådgivende tjeneste. ACO skal normalt utpekes av HRS. Hvis det ikke er praktisk mulig kan OSC peke ut ACO.

ACO-funksjonen vil normalt bli utført av den enhet med den beste sammensetningen av kommunikasjonsmidler, radar, GNSS (Global Navigation Satellitt System) kombinert med utdannet personell for effektivt å koordinere involvering av flere fly/helikopter i SAR-operasjoner, samtidig som flysikkerheten opprettholdes.

Generelt er ACO ansvarlig for rapportering til HRS, men ACOs koordinering on-scene må imidlertid samordnes tett med OSC dersom en slik er utpekt.

Opgavene til ACO kan utføres fra en passende landenheter som Luftrafikk-tjenesten (ATS), fra HRS eller fra fly, helikopter, skip eller offshore installasjon, avhengig av behov og kvalifikasjoner.

ACO kan tildeles oppgaver som inkluderer følgende:

- koordinere luft ressursene i et definert geografisk område
- bistå med å opprettholde flysikkerhet ved å gi sikkerhetsrelatert informasjon
- gjennomføre flyt-planlegging (eksempel: angi ankomstpunkt (point of en-

- try) og avgangspunkt (point of exit))
- prioritere og tildele oppgaver til enhetene
- koordinere deknningen av søkeområder
- videreformidle kommunikasjon (releplattform/kan også være den eneste oppgaven)
- sende nødvendige situasjonsrapporter (SITREPs) til HRS og OSC

4. SAMBANDSMIDLER

De primære sambandsmidlene i rednings-tjenesten består av Nødnett¹, maritim radio og fly-samband. I større/komplekse redningsaksjoner bør det utarbeides en sambandsplan for å bidra til en mest mulig effektiv innsats. Den som koordinerer hendelsen, er ansvarlig for utarbeidelse og distribuering av sambandsplanen til alle involverte.

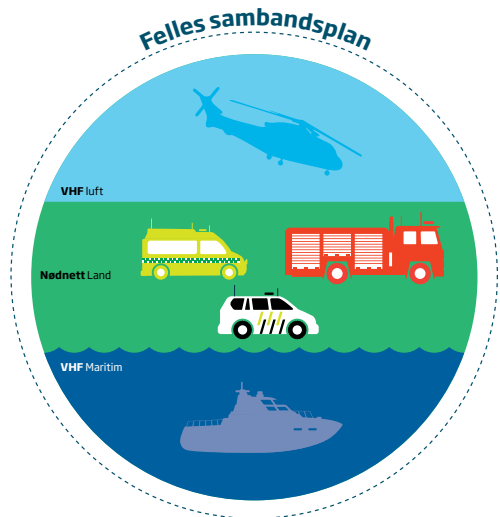
4.1 Nødnett

Bruken av Nødnett er i henhold til Felles sambandsreglement regulert på 3 nivåer:

- Nivå 1 – Felles
- Nivå 2 – Nasjonalt nivå for den enkelte etat
- Nivå 3 – Regionalt/lokalt for den enkelte etat

Felles sambandsreglement² fastsetter hvilke talegrupper som skal benyttes internt og under redningsaksjoner samt hvordan kommunikasjonen skal foregå. Bruk av Nødnett muliggjør en bedre koordinering og ressursbruk forutsatt at samband settes opp korrekt. På generelt grunnlag i redningsaksjoner kan det være hensiktsmessig å etablere følgende:

- SAR-talegruppe (TG) for ledelse/koordinering som kobler sammen

operasjonelt nivå (LRS/HRS) og taktisk ledelsesnivå. Denne talegruppen bør være forbeholdt funksjoner med ledelsesroller på de ulike nivåene. Medhør for øvrige enheter i innsats kan tillates i startfasen av en hendelse frem til det er etablert lokal ledelse på stedet. Straks lokal ledelse er etablert, må man vurdere videre oppsett av samband for den utøvende aktiviteten.

- Egne talegrupper for det utøvende ledd (taktisk nivå representert ved IL, KO, ressurser i innsats). Her kan en

¹ Svalbard har ikke Nødnett.

² Felles sambandsreglement for nødetatene og andre beredskapsbrukere.

eller flere tverrfaglige, faglige og felles talegrupper (inkl egen SAR TG) etableres ut fra situasjonen.

- Talegrupper for fagspesifikk internkommunikasjon som i all hovedsak går på egne talegrupper (brann, politi, helse, Siviltforsvaret, frivillige etc.) uten påvirkning på øvrige talegrupper for ledelse eller utøvende ledd.

4.2 Radiosamband sjø og luft

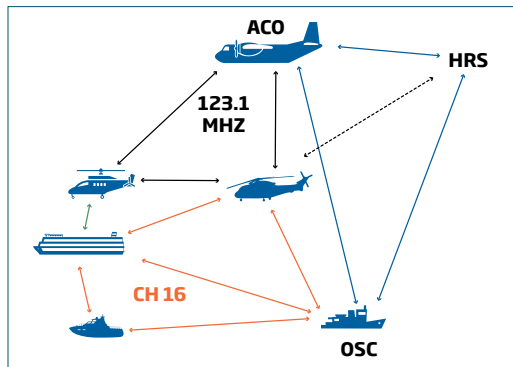
Internasjonalt reglement regulerer bruk av maritimt radiosamband (Kystradio) som primært samband i sjøhendelser. Koordinering og ledelse på sjø skal primært skje gjennom maritimt samband. Nødnett er et støttesamband for sjøressurser som har dette ombord for å kunne kommunisere med landressurser. Redningsskøytene, Kystvakten og båter fra nødstatene og frivillige organisasjoner har Nødnett ombord.

Hendelser i overgangen mellom land og sjø kan være spesielt krevende, både på grunn av sambandskrav og koordineringsansvaret. HRS skal sikre god samhandling mellom disse.

I tillegg til Nødnett og maritimt samband finnes det internasjonalt regelverk for samband mellom og mot luftfartøy i en redningsaksjon. Luftfartøy kommuniserer på dedikerte VHF/UHF-frekvenser med lufttrafikkjenesten og HRS. Det er viktig at ledelsesfunksjoner i redningstjenesten er kjent med dette for å ha en god forståelse for kompleksiteten i samband når både offentlige, frivillige og private ressurser bistår i land-, luft- og sjøhendelser.

Både Siviltforsvaret og Norsk radio relæ liga

(NRRL) kan forsterke eksisterende samband og bidra med alternative samband for redningstjenesten.

Figuren viser eksempel på kommunikasjon mellom sjø- og luftenheter samt Hovedredningssentralen.

5. AVSLUTNING AV EN REDNINGSAKSJON

Før innstilling av en søk- og redningsaksjon må det foretas en grundig evaluering av overlevelsesmulighet og kvalitetssikring av søk som er gjennomført. Det skal søkes så lenge det er håp om å redde liv.

5.1 Avslutningskriterier

Før en søk- og redningsaksjon kan avsluttes uten funn, må følgende vurderes med hensyn til de involverte:

- Alle tildelte søksområder har blitt grundig gjennomført
- Alle sannsynlige lokasjoner er sjekket
- En lege har foretatt medisinsk vurdering av overlevelsesevne
- All tilgjengelig etterretningsinformasjon er gjennomgått
- Alle hypoteser og kalkulasjoner brukt i søksplanlegging er vurdert

I søk- og redningsaksjoner uten funn av savnede gjelder følgende:

- koordinert av LRS: Avsluttes etter godkjenning av politimester og i samråd med HRS
- koordinert av HRS: Avsluttes etter godkjenning av politimester

5.2 Overgang fra redningstjeneste til søk etter antatt omkomne

Søk etter antatt omkomne (SEAO) dekker samme ansvarsområde som norsk redningstjeneste, men er et politioperativt anliggende og ikke underlagt redningstjenesten. Søk gjennomføres uavhengig av årsak til at

vedkommende er savnet. POD har delegert administrativ og operativ gjennomføring til Sør-Vest og Nordland politidistrikt som koordinerende politidistrikter. Det er ansatt koordinator for ordningen i begge distrikter.

Rutiner for overgang fra redningssøk til SEAO-aksjon er hjemlet i PODs rundskriv 010/2014 med oppdeling nord og sør for 65. breddegrad. SEAO kan skje parallelt eller i etterkant av redningsaksjon, eventuelt foretas uten forutgående redningsaksjon. Eksempelvis kan søk etter savnet person på land anses som redningsaksjon, mens søk i vann anses som SEAO.

I forbindelse med søksarbeidet skal det tas spesielt hensyn til likebehandling, pårørendes innstilling og oppfatning, etterretningsinformasjon, en realistisk mulighet for å finne savnede og øvrige ytre forhold rundt søket.

I aktuelle saker skal HRS tidligst mulig og på en hensiktsmessig måte oversende sin aksjonsrapport/kartplott til SEAO-koordinator. Dette bør skje i siste del av gjennomføringsfasen som støtte for vurdering av videre søk etter antatt omkomne. Det er viktig å ha et tydelig skille mellom redning og SEAO og bruke nødvendig tid til forarbeid og utarbeide plan før søket iverksettes. Ofte er det nødvendig å stanse/endre søksmetodikk mellom redningstjeneste og SEAO, og å dimettere aktører som ikke er like aktuelle i ny fase.

Norges nye redningshelikopter, AW101. Foto: Leonardo helicopters

6. HÅNDTERING AV EVAKUERTE OG PÅRØRENDE

6.1 Mottakssenter – sjøhendelser

Ved hendelser på sjøen med et antall evakuerte kan det være behov for å opprette et mottakssenter på land. På mottaket foregår personellkontroll og triage av involverte. Etablering og organisering av større offentlige mottakssenter på land tilligger stedlig politidistrikt i samarbeid med aktuell kommune etter anmodning fra HRS. Politiet og HRS må ha en tett dialog for å ivareta personkontroll.

Ved valg av mottakssentre må man ta hensyn til mottaks- og behandlingsskapiteten ved helseforetakene, politiresurser, transportkapasitet m.v.

Sokkelpolitidistriktene har et spesielt ansvar for å ivareta hendelser på norsk kontinentalsokkel.¹ For å ivareta evakuerte fra en hendelse på sokkelen har sokkelpolitidistriktene forhåndsplanlagte mottakssteder. Mottakssentrene skal sikre at politiet får oversikt over hvor mange som er involvert i hendelsen og deres identitet før eventuell videretransport til andre samlingssteder. Ulykkeseier har ansvar for opprettelse av samlingssteder for evakuerte og pårørende.

6.2 Evakuert- og pårørendesenter (EPS)

Håndtering av evakuerte og pårørende er viktig arbeid i en krisesituasjon. For å lykkes i dette må politiet, helse- og omsorgstjenesten, kommunene, virksomheter og andre samvirkeaktører (i henhold til sitt ansvar og sine roller) involvere og samordne sitt planverk.² I forbindelse med en redningsaksjon vil håndteringen av evakuerte (som ikke lenger er i fare) og pårørende ikke være et ansvar for redningstjenesten (HRS/LRS).

Evakuertsenter er et oppholdssted for fysisk uskadde personer som har vært involvert i en hendelse, og som har behov for hjelp til f.eks. gjenforening med pårørende, samtale tjenester og omsorg. Et pårørendesenter er et oppholdssted for pårørende som har behov for informasjon, hjelp, omsorg og samtale tjenester. Disse to sentrene bør være fysisk adskilt.

Ansvar for opprettelsen og drift av et evakuert- og pårørendesenter (EPS), ligger hos kommunen i samarbeid med ulykkeseier i de tilfeller der dette er relevant

1 Forskrift om politidistrikt, namsmannsdistrikt, lagdømme og domssogn for utøvelse av politimyndighet, namsmannsmyndighet og domsmyndighet på kontinentalsokkelen og i norsk økonomisk sone, samt politimyndighet i havområdet utenfor Svalbards territorialfarvann.

2 Politiets beredskapssystem (PBS) del I

(operatørselskap/rederi/flyselskap mv).³
Politiet bistår med informasjon til pårørende og utfører politioppgaver.⁴

6.3 Pårørendetelefon/DIR

Ved hendelser hvor det er behov for å informere eller på annen måte håndtere et større antall pårørende, kan politiet opprette et nasjonalt telefonnummer for pårørende. Det nasjonale telefonnummeret er 815 02 800. Utpekte politidistrikt og Kripos har dette ansvaret.

DIR (Disaster Involved Registration) er et dataverktøy til hjelp for politiet ved større katastrofer eller hendelser hvor mange personer er involvert. Systemet skal hjelpe politiet med å få oversikt over alle involverte personer og skal sammen med DVI (Disaster Victim Identification) understøtte en effektiv og sikker identifisering.

Håndtering av evakuerte og pårørende er krevende arbeid, og det er derfor helt nødvendig at ressursene gjør gode forberedelser i forkant. Gjennom fellesøvelser kan man bygge opp kompetanse i de ulike funksjonene og innarbeide gode rutiner for samhandling.

3 Lov 23.juni 2000 nr 56 om helsemessig og sosial beredskap med forskrift av 23.juli 2001 nr.881 om krav til beredskapsplanlegging og beredskapsarbeid etter helse- og sosialberedskapsloven. Helsedirektoratets veileder om helse- og sosialberedskap i kommunene, 2008.

4 Veileder – politiets håndtering av pårørende og evakuerte ved store hendelser (Politidirektoratet 2014)

7. GRENSETILFELLER OG ANSVARSFORHOLD

7.1 Innledning

Hendelser kan ofte ligge i gråsoner for hva man definerer som redningstjeneste. Definisjonen for redningstjenesten er tidligere beskrevet som den «offentlig organiserte innsatsen fra flere samvirkepartnere for å redde mennesker fra død eller skade som følge av akutte ulykkes- eller faresituasjoner, og som ikke blir ivaretatt av særskilt opprettede organer eller ved særskilte tiltak».

Innsatspersonell fra politi, brann og helse-tjenesten samarbeider daglig «for å redde mennesker fra død eller skade» i forbindelse med trafikkulykker, boligbranner og andre dagligdagse ulykker. De ivaretar dermed deres samfunnsansvar som «særskilt opprettede organer». Nødetatene håndterer normalt alle slike hendelser uten å måtte involvere LRS eller HRS. Skulle disse dagligdagse hendelsene dog være av et slikt omfang (f.eks. storbrann, storulykke) som krever ekstra ressurser (mannskaper/utstyr) ut over det nødetatene selv besitter, skal man vurdere om hendelsen krever koordinert innsats under ledelse av LRS/HRS. Nødetatene vil opprettholde alle sine respektive oppgaver i henhold til ansvarsprinsippet, men da i samvirke med andre aktører¹ som utgjør den norske redningstjenesten.

Kapittelet vil se nærmere på flere slike grensetilfeller.

7.2 Redningsoppdrag – politioppdrag

Ved mottak av en bekymringsmelding som gjelder savnet person kan det være noe usikkerhet om hvorvidt dette er en hendelse som håndteres av politiet alene, eller om hendelsen er å betrakte som redningstjeneste. I slike saker kan det utføres undersøkelser i regi av politiet samtidig som man vurderer oppstart av en redningsaksjon. Eksempler på slike saker kan være

- personer som har forsvunnet av egen fri vilje
- personer som har gått seg bort
- personer som uttrykker/antyder at de vil ta sitt eget liv
- personer med psykiske lidelser som er savnet
- personer som har blitt utsatt for en ulykke
- personer som har blitt utsatt for en straffbar handling (kidnappet og/eller drept)
- personer med sykdom eller nedsatt funksjonsevne som er savnet
- personer som er forsinket fra en tur
- misforståelser mellom savnede og pårørende/melder

¹ Fra definisjon norsk redningstjeneste: Redningstjenesten utøves som et samvirke mellom offentlige organer, frivillige organisasjoner og private virksomheter/personer.

Uansett type sak vil det være en prioritert oppgave å lokalisere den savnede², og etterretningsarbeidet vil i alle tilfeller være en viktig faktor innledningsvis. Tilgjengelige opplysninger knyttet til forsvinningen på tidspunktet når politiet mottar savnetmeldingen, samt ytterligere informasjonsinnhenting, vil legge føringer for videre tiltak. Hensynet til liv og helse vil alltid være den førende faktoren uansett type hendelse, og det er viktig å avklare hva som har skjedd. AMK bør varsles i en tidlig fase og ev. bidra med informasjon som kan styrke beslutningsgrunnlaget.³

I mange tilfeller vil det både være påkrevd og naturlig at det jobbes med etterretning parallelt med at det iverksettes søk og redningstiltak.

I både redningsaksjoner og saker hvor personer blir meldt savnet/forsvunnet, tilligger det politiet å iverksette og koordinere denne type innsats eller etterforskning.⁴ Rapporteringslinjen er imidlertid ulik under redningsaksjoner kontra rene politioppdrag.

Overgang vil kunne være glidende, men for politiet vil det være viktig å ta hensyn til prosessuelle rettsregler og andre føringer⁵ som gjelder når man går over i en etterforskningsfase. Dette gjelder blant annet bevisopptak og sporsikring i form av teledata.

Det er operasjonsleder som normalt avgjør om en «gråsonhendelse» bør vurderes i samråd med HRS.

Enkelte politidistrikt har god erfaring med vurderingsgrupper som består av ledere på ulike nivåer. Disse bistår operasjonsleder i vurderingen av om hendelsen skal anses som et redningstilfelle hvor HRS skal varsles. Dette sikrer en bred faglig vurdering som skaper trygghet i det videre arbeidet.

7.2.1 Mobilposisjonering

Nettoperatørene for mobiltelefoni i Norge skal kunne levere sporingsdata fra mobiltelefoner til HRS og LRS i redningsaksjoner.

Data fra mobiltelefoner er underlagt taushetsplikt etter lov om elektronisk kommunikasjon (ekomloven) § 2-9. Lovhjemmelen for å kunne anmode om å få utlevert taushetsbelagte data fra en nettleverandør er nødrettsbestemmelsen i straffeloven § 17.

Både politiets operasjonssentraler og HRS har mulighet til å innhente sporingsdata fra nettleverandørene gjennom ulike systemer. Det er imidlertid to vilkår som må oppfylles før HRS/LRS kan iverksette sporing av en mobiltelefon i redningstilfeller:

- HRS må beslutte at hendelsen er å betrakte som en redningsaksjon etter definisjonen i organisasjonsplan for redningstjenesten og opprette et hendelsesnummer (saksnummer) i sitt operative støttesystem SARA.
- HRS må beslutte at opplysningene i hendelsen oppfyller vilkårene for å påberope seg nødrett og sende skriftlig anmodning til nettleverandøren.

2 Nasjonal veileder for redningstjenesten, søk etter savnet person på land. Norsk redningsfaglig råd 2015

3 Helsepersonellens taushetsplikt – rett og plikt til å utlevere pasientopplysninger til politiet, H.dir. 2015.

4 Politiloven § 27 og straffeprosessloven §§ 224, 225

5 Se Riksadvokatens rundskriv nr 5./2004

Politidirektoratet har utarbeidet egne retningslinjer⁶ for politiets adgang til å iverksette sporing av mobiltelefoner.

Mobilsporing kan være et støtteverktøy i en pågående søks- og redningsaksjon og bør ikke alene vektlegges for mye. Det kan være mange feilkilder i informasjonen som mottas fra mobiloperatøren.

Det finnes også tekniske løsninger for å posisjonere en mobiltelefon ved å sende en link til aktuelle apparat (smarttelefon) som sender sin posisjon tilbake til systemet. Dette benyttes både av frivillige, nødetatene, kystradioen og HRS. Systemet er avhengig av at den som skal posisjoneres, både har telefonen sin slått på og er i stand til å betjene den. Nødrett benyttes ikke ved bruk av disse systemene siden personen som skal

posisjoneres, selv samtykker og bidrar.

7.3 Redningsoppdrag – helseoppdrag

Helsevesenet er en viktig bidragsyter i redningstjenesten. Helsevesenet har gjennom de regionale helseforetakene et ansvar for å sørge for at personer som oppholder seg innenfor en helseregion, tilbys nødvendige ambulansetjenester⁷. Dette innebærer at personer som har behov for helsetjenester som følge av sykdom eller skade, og hvor lokasjon er kjent, normalt faller inn under ansvarsområdet til helseforetaket. Dette vil da normalt løses ved hjelp av de primære ambulanseressursene til helse som bil, båt eller luftambulans. Utfordringene til helseforetaket dukker som regel opp når pasient ikke ligger ved vei, og vær eller andre operative forhold utelukker bruk av luftambulans. De kan enten velge å benytte

Objekt/sted	Helseansvar	Redningstjeneste
Sted/posisjon	Kjent	Ukjent – søk må iverksettes
Terreng/adkomst	Uproblematisk	Krevende, bratt lende, stor vannføring m.v
Værforhold	Gode	Utfordrende, dårlig vær/prognose
Sikkerhet	Akseptabel	Kjente farer – behov for spesialkompetanse
Kommunikasjon med melder	Opprettet	Dårlig eller mangelfull
Koordinering/ledelse	Ukomplisert	Krever utstrakt koordinering/ledelse mellom etater og ressurser
NB: Tvil om ansvarsforhold og/eller kostnadsforhold skal ikke medføre forsinket utalarming av ressurser. Behovet til nødstedt/pasient er det primære.		

Tabellen over gir en generell beskrivelse for faktorer som kan bidra i vurderingen om hendelsen er et helseoppdrag eller redningstjeneste, men er ikke uttømmende.

6 Bruk av PO samtaleliste – sporing av telefoner for nødtilte

7 Forskrift om krav til og organisering av kommunal legevaktordning, ambulansetjeneste og medisinsk nød-meldetjeneste mv.(Akuttmedisinforskriften) Kgl.res 20.mars 2015

Luftambulansoppdrag til sjøs (MEDEVAC) er definert som redningstjeneste ifølge IAMSAR reglement.

egne lokale avtaler med frivillige (hvis slike avtaler er inngått og forsikringsvilkårene til de frivillige er ivaretatt⁸) under ledelse av AMK eller de kan anmode LRS/HRS om å overta ledelseskoordinering. Selv etter en slik overføring av ansvar plikter AMK å bistå ved aksjonen.

7.4 Redningsoppdrag – brann og redningsoppdrag

Brannvesenet er en sentral bidragsyter i redningstjenesten. I sitt daglige virke er brannvesenet involvert i mange ulike typer redningshendelser, og i disse hendelsene vil de ofte måtte forholde seg til ulike ledelsesformer som bør utdypes litt nærmere.

Forskrift om kommunal beredskapsplikt beskriver ansvaret kommunene har for å ivareta befolkningens sikkerhet og trygghet. Dette innbefatter forebyggende tiltak som tar sikte på å redusere risiko for tap av liv eller skade på helse, miljø og materielle verdier.⁹ Under ekstremvær, som flomvarsel, kan det være aktuelt å kalle inn den kommunale kriseledelsen, som sammen med politiet iverksetter nødvendige tiltak for å trygge befolkningen.

Brannvesenet er kommunenes primære ressurser i krisehåndtering og skal være beredt og utstyrt for å bidra i for eksempel evakuering av befolkningen i utsatte områder. Slik innsats av brannvesenet under ledelse av kommunens kriseledelse er viktig forebyggende arbeid som ofte vil redusere behovet for akutt redningsinnsats på et senere tids-

punkt. Denne typen innsats er ikke å regne som redningstjeneste under ledelse av LRS/HRS, men håndteres i henhold til forskrift om kommunal beredskapsplikt.

I det daglige vil også brannvesenet håndtere redningsoppdrag enten alene eller i samarbeid med de øvrige nødetatene uten behov for koordinert ledelse av LRS/HRS. Dette kan typisk være en bilulykke eller husbrann som kun involverer nødetatene, og hvor IL brann ofte må være beredt til å ivareta stedlig ledelse frem til politiet er fremme. Et annet eksempel kan være et helseoppdrag hvor brannvesenet er bedt av AMK om å bistå ambulansepersonell med å bære ut skadet person fra utmark. Denne typen innsats er ikke å regne som redningstjeneste under ledelse av LRS/HRS, men håndteres i henhold til nødetatenes lovpålagte oppgaver.

Redningshendelser i henhold til definisjonen for redningstjeneste¹⁰, som ledes av LRS/HRS, er det tredje området hvor brannvesenet bidrar i redningsaksjoner. Dette er hendelser som kan kreve redningsressurser utover det nødetatene selv besitter. Brannvesenet ledes etter kommandostrukturen Enhetlig ledelsessystem (ELS). Brannvesenet kan stille med diverse spesialkapasiteter som RITS¹¹-lag, CBRNE-mannskaper, redningsdykkere (ofte med tilgjengelig utstyr for elveredning) og brannmannskaper med redningsteknisk taukompetanse som kan fraktes inn for å bistå i en redningsaksjon. Eksempel på dette kan være en sjøulykke hvor brannvesenets båter og dykkere sam-

8 Forsikringsdekning – yrkesskadeforsikring – for frivillige redningsmannskaper under aksjoner, øvelser og organisert trening. Rundskriv 22.06.2009

9 Lovdata - Forskrift om kommunal beredskapsplikt

10 Organisasjonsplan for redningstjenesten

11 RITS – Redningsinnsats til sjøs

virker med andre sjøressurser under stedlig ledelse av OSC¹². Det kan også være en hendelse som i utgangspunktet starter med innsats fra brannvesenet, hvor situasjonen eskalerer i omfang og farepotensial (f.eks. storbrann, storulykke), og behovet for økt ressurstilgang under ledelse av LRS/HRS er til stede.

7.5 Grensetilfeller kystnære farvann og innsjøer

Søk- og redningsaksjoner på sjøen og i kystnære farvann koordineres normalt av Hovedredningssentralene. Redningsaksjoner i innsjøer og vassdrag koordineres normalt av LRS, men med bistand fra HRS hvor det er påkrevd (eksempelvis Mjøsa).

HRS kan delegere koordinering av en sjøredningsaksjon som foregår nært land, til LRS dersom det anses som hensiktsmessig. HRS kan også beslutte en delt koordinering mellom HRS og LRS, hvor HRS tar ansvar for koordinering av søk i luft og på sjø, mens LRS tar ansvaret for koordinering av søk på land. Delegering eller deling av koordineringsansvar er aktuelt i områder hvor Innsatsleder (IL) politi har god oversikt over det aktuelle området hvor redningsaksjonen skjer, og kan kommunisere med involverte redningsressurser. Dette kan være områder hvor man har god tilgang fra landsiden som badestrender, bryggeanlegg, broer og fergekaier.

Nødetatene må være bevisst at kommunikasjon i kystnære områder ikke primært vil foregå på Nødnett. Dette må også gjenspeiles i eget planverk.

Når et fartøy blir utsatt for en situasjon som motorstans, grunnstøting, kollisjon eller annen hendelse, har eier tiltakspåklagt for å stabilisere situasjonen. Dersom dette ikke er tilstrekkelig, kan Kystverket i norsk økonomisk sone gripe inn overfor fartøy som medfører en akutt fare for ulykke og/eller forurensning. Kystverket har etablerte systemer for overvåking, kontroll og tiltak.

HRS har ikke ansvar for berging eller forurensning. Dersom det er eller kan bli fare for personer på et fartøy, vil HRS iverksette en redningsaksjon. En redningsaksjon kan koordineres samtidig med tiltak mot forurensning og berging av materiell.

Koordinering av kystnær aksjon.

7.6 Bruk av redningshelikopter til annet formål enn søk- og redningstjeneste

De offentlige redningshelikoptrene på redningsberedskap i Norge står til disposisjon for HRS, men HRS kan gi samtykke til at disse kan benyttes til andre formål dersom redningsberedskapen ikke blir svekket på en uforsvarlig måte eller det kommer i konflikt med pågående redningsaksjon.¹³

¹² OSC (On Scene Coordinator) – stedlig ledelse i innsatsområde under ledelse av HRS

¹³ Brev av 7.januar 1982 fra Justis- og politidepartementet til Forsvarsdepartementet

Redningstjenestens SAR-helikopter har som sekundæroppdrag å bistå helsevesenet med akuttmedisinske oppdrag / ambulanseoppdrag. Sekundæroppdraget medfører ikke at redningshelikoptrene automatisk inngår i den alminnelige luftambulansetjenesten, men er å betrakte som et supplement til den ordinære helsetjenesten. Luftambulansene støtter på samme måte LRS/HRS i redningsaksjoner der det er hensiktsmessig. Ressursene kan bli omprioritert/tilbakekalt til sine respektive primæroppdrag når dette ansees som nødvendig. Man bør uansett vise fleksibilitet med tanke på å støtte hverandres beredskapsmessige behov.

Politiet kan anmode om bruk av redningshelikopter til politioppdrag. Avhengig av situasjonen politiet står ovenfor vil det være to fremgangsmåter knyttet til anmodning om bruk av redningshelikopter:¹⁴

- Politiet kan anmode om «transportstøtte» i forbindelse med en pågående trusselsituasjon (trussel mot liv og helse) der erklært «PLIVO»¹⁵ er kriterium for henvendelse til Hovedredningssentralen.
- Politiet kan anmode om «avgivelse» av redningshelikopteret. Forespørsel rettes til HRS, som kan fristille redningshelikopteret fra redningsberedskapen. Selve avgivelsen må besluttes iht. «Instruks om Forsvarets bistand til politiet» (Bistandsinstruksen).

HRS avgjør om redningshelikopter i beredskap kan fristilles fra redningshelikopterberedskapen og avgis til andre oppdrag.

14 Politiets anmodning om bruk av redningshelikopter – grunnprinsipper, prosedyre og kriterier. JBD, 5.1.2018

15 Nødetatenes samvirke ved pågående livstruende vold – nasjonal prosedyre, 2015

8. MEDIEHÅNDTERING

Den som koordinerer en redningsaksjon (HRS/LRS), har normalt også ansvaret for mediehandteringen. Dersom den som koordinerer ikke har kapasitet til å håndtere media, kan dette overlates til den andre parten. Mediehandteringen til HRS og LRS bør være koordinert i alle de tilfeller hvor man har felles eller overlappende ansvarsområder i en redningsaksjon. Samkjøring og rolleavklaring mellom HRS og LRS bør gjøres i en tidlig fase hvor man kan forvente medieinteresse. Media må raskt få en forståelse for hvem som koordinerer redningsaksjonen og hvem som håndterer kommunikasjonen med media.

Andre aktører kan bekrefte at de er med på aksjonen og hvilken rolle de har, men bør utover det henviser til den som håndterer media utpekt av HRS/LRS. Etter at hendelsen er over/avklart, kan andre aktører gi mer informasjon om sin rolle/deltakelse.

Det er operasjonsleder/vakthavende redningsleder som bestemmer hvorvidt det skal gis ut bilder/video til media.

Nettavisar og sosiale medier har ført til en økt forventning fra media og befolkningen om å få informasjon umiddelbart etter at en hendelse har funnet sted, samt å få fortløpende informasjon når det er utvikling i en

hendelse. Det er veldig viktig at den som koordinerer, blir den prioriterte informasjonskilden, og det fordrer at man har systemer/rutiner for å nå hurtig ut med informasjon.

Omtale av omkomne, herunder å bekrefte at noen er omkommet, er alltid politiets ansvar. Politiet/HRS kan også uttale seg om antall savnede og/eller skadde (bør koordineres), men ikke om tilstand. Det må helsevesenet svare for. All erfaring tilsier at en må prioritere å avklare hvem som skal uttale seg om antall skadde og/eller omkomne i hver enkelt hendelse (såkalt «milepælsuttalelser»).

Trening på aksjon i snøskred. Foto: Hovedredningsentralen

9. ØVELSER

9.1 Utvikling gjennom øvelser

For å utvikle kvaliteten på redningstjenesten og samvirket mellom aktørene må det jevnlig avholdes øvelser. Samvirkeprinsippet er et av de grunnleggende prinsippene hvor det bl.a. står at «alle aktører har et selvstendig ansvar for å sikre best mulig samvirke både i det forberedende arbeidet og under redningsaksjoner». For å imøtekomme dette bør det opprettes et øvingsutvalg som skal stå for gjennomføring av øvingsaktiviteten.

For å utvikle kvaliteten på redningstjenesten og samvirket mellom aktørene må det jevnlig avholdes øvelser. Samvirkeprinsippet er et av de grunnleggende prinsippene hvor det bl.a. står gjengitt at «alle aktører har et selvstendig ansvar for å sikre best mulig samvirke både i det forberedende arbeidet og under redningsaksjoner».¹

DSB har utarbeidet en veileder og flere metodehefter i planlegging, gjennomføring og evaluering av øvelser.

9.2 LRS Øvingsutvalg

Redningsledelsen bør sikre at det er etablert øvingsutvalg i hvert politidistrikt/LRS. Øvingsutvalgene skal bestå av representanter fra nødetatene, Sivildforsvaret, Forsvaret og Fylkesmannen og ledes av politiet.

Redningsselskapet, Frivillige Organisasjoners Redningsfaglige Forum (FORF), Næringslivets sikkerhetsorganisasjon (NSO) og eventuelle andre sentrale samvirkeaktører i distriktet, gis tilbud om å være med. Øvingsutvalgene kan, der det er relevant, søke samarbeid med høyskoler og universitet som tilbyr studier innenfor samfunnsikkerhet og beredskap.

Øvingsutvalgene bør sørge for planlegging og gjennomføring av den årlige øvingsaktiviteten med spesielt fokus på samvirke. Redningsledelsen og øvingsutvalgene bør samarbeide med mål om å utvikle den samvirkende redningstjenesten.

Øvelsene bør evalueres for å avdekke forbedringspunkter som bidrar til en endring og videreutvikling av aktørenes evne til å redde liv og helse, samt revidering av planverk. Risiko og sårbarhetsanalyser (ROS) skal danne grunnlag for øvingsaktiviteten, og utvalget kan med fordel utarbeide langsiktige planer/strategier. Øvingsutvalgenes medlemmer kan med fordel engasjeres i nasjonale og internasjonale øvelser for å høste erfaring.

Redningsledelsen bør sikre at det er etablert øvingsutvalg i hvert politidistrikt/LRS.

¹ Organisasjonsplan for redningstjenesten (Kgl.res 2.nov 2015)

Redningsselskapet har redningsskøyter langs hele kysten. Foto: Redningsselskapet

10. PLANVERK OG ERFARINGSLÆRING

10.1 Utvikling av planverk

Den enkelte aktør i redningstjenesten er selv ansvarlig for å utvikle og vedlikeholde eget planverk. Ved hovedredningssentra-
lene tillegges dette ansvaret en inspektør, mens hos politiet (LRS) er det stabssjefene som har dette ansvaret. Samvirkeaktørene bør ha tilsvarende ansvarsforhold for eget planverk. HRS fører tilsyn med LRS hvor blant annet redningsplanverk gjennomgås. Redningsplanverket må gjenspeile samvirke-
tanken i redningstjenesten, og det er viktig at planarbeidet samkjøres med de andre aktørene i redningstjenesten. Kommunale og Fylkesmennenes ROS-analyser bør inkluderes i planprosessen.

Det er viktig at planverket brukes og forankres fra øverste nivå i organisasjonen. Aktiv bruk av planverk ved hendelser er det beste grunnlaget for at planverket er kjent, virker etter sin hensikt, og blir oppdatert. På operasjonelt nivå bør planverkenes tiltakskort/sjekklistene være lett tilgjengelig og brukes aktivt gjennom digitale støtteverktøy der dette benyttes.

Denne veilederen legger opp til at aktørene i redningstjenesten skal ha et stort handlingsrom til å legge egne planer og prioritere oppgaver som er viktige lokalt. Det er

få krav i veilederen og det er derfor viktig at aktørene er bevisst handlingsrommet og bruker det.

Hendelsestyper som er listet opp i denne veilederen, skal gi et grunnlag for å sammenligne eget planverk med mulige hendelser. Listen over hendelsestyper er ikke tenkt å være bindende, men hver aktør skal vurdere hvordan de tilpasser sine behov. Noen distrikter vil ikke ha kystlinje, mens andre har spesielle utfordringer som ikke er i listen, for eksempel skred fra Åkneset eller vulkanutbrudd på Jan Mayen.

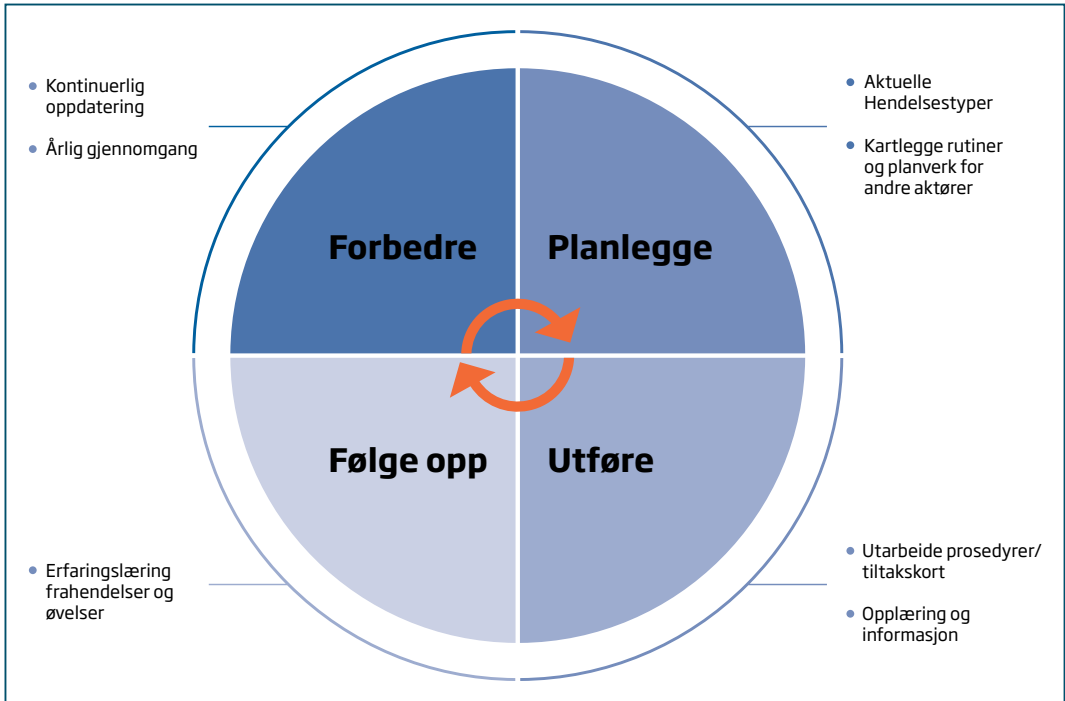
10.2 Vedlikehold av planverk

Vedlikehold av planverk kan utføres ved faste revisjoner eller som en kontinuerlig prosess for oppdatering basert på tilbakemeldinger. Som en del av planprosessen (se figur) er det nødvendig å ha prosedyrer for erfaringslæring fra hendelser og øvelser¹. På den måten vil man avdekke feil eller avvik ved planverket og iverksette korrigerende tiltak.

Det er nødvendig at man fastsetter revisjonsintervaller for å evaluere om målsettingen med planverket er nådd. Det er viktig at de som bidrar inn i hendelser og øvelser på alle nivå, er med på å påvirke og utforme planverket.

¹ SAR-rapport-systemet kan benyttes til å høste erfaringer fra tidligere hendelser, ref. pkt. 10.6

10.3. Planprosessen

Som en del av planprosessen er det nødvendig å ha prosedyrer for erfaringslæring fra hendelser og øvelser. På den måten vil man avdekke feil eller avvik ved planverket og iverksette korrigerende tiltak.

10.4. Erfaringsbasert læring

Erfaringslæring handler om å sette sammen læringspunkter fra hendelser og øvelser for å forbedre håndteringen av hendelser. Det kan arbeides med erfaringshåndtering på individnivå, organisasjonsnivå eller systemnivå. Med systemnivå menes det innsats utført av flere organisasjoner som samvirker i hendelser og øvelser. Det anbefales at man møtes jevnlig på tvers av organisasjonene slik at man kan drøfte erfaringer og sammen se hva man må endre i planverk, rutiner og regelverk. Hvis planer skal kunne holdes oppdaterte, må hendelser og øvelser utnyttes til læring.

Erfaringsbasert læring må fokusere både på

forhold som fungerer godt, og på forhold som ikke fungerer godt nok. Videre må tiltaks- og handlingsplaner formuleres ut fra et definert lederansvar og følges opp med ansvarsfordeling, tidsfrister og ressurser.

Offentlige og frivillige aktører innenfor redning skal følge opp funn og læringspunkter fra evaluerings-/erfaringsrapporter etter hendelser og øvelser. Funn og læringspunkter skal konkretiseres i en tiltaksplan. En tiltaksplan skal være en plan for hvordan de ulike funnene i evalueringen skal følges opp, av hvem og med hvilken tidsfrist. Tiltaksplanen skal behandles og godkjennes av ledelsen. Oppfølging av øvelser og hendelser skal ikke anses som avsluttet før

alle punktene i tiltaksplanen er fulgt opp tilfredsstillende. Se fig. læringshjulet.

Redningsledelsene ved HRS og LRS er viktige arenaer for å dele erfaringer på tvers av etater og organisasjoner og også ulike perspektiver på håndtering av de samme hendelsene.

10.5. Erfaringsrapportering

Umiddelbart etter en hendelse eller en øvelse bør det gjennomføres en kort diskusjonssekvens mellom aktørene som har bidratt i hendelsen, også kalt «debrief», «hot wash up» eller «førsteintrykkssamling». Hensikten med dette er å få fram umiddelbare læringspunkter som kan videreføres i en grundigere evaluering og analyse.

10.6. SAR-rapport system

SAR-rapport systemet skal benyttes for å registrere fellesparameter etter hendelser. Hovedmålet er at systemet skal være for brukerne og det er derfor viktig at disse melder fra om både negative og positive momenter, læringspunkter og erfaringer i tilknytning til aksjoner. Datamaterialet danner grunnlag for vurdering, bekreftelse og justering av gjeldende søksmønster og prosedyrer eller utvikling av nye. De som rapporterer inn i systemet er HRS, LRS, 330 skv, Statens luftambulans, Redningsselskapet og de frivillige organisasjonene i redningstjenesten.

Verktøyet har som intensjon å ivareta erfaringsoverføring gjennom rapportering og oppfølging av læringspunkter etter hendelser. Innholdet fra rapporter i systemet er med å danne grunnlag for dialoger og oppfølginger etter små og store hendelser.

Mannskaper fra Norsk Folkehjelp i innsats. Foto: Norsk Folkehjelp

11. HELSE, MILJØ OG SIKKERHET

Helse-, miljø- og sikkerhetsvurderinger skal være en del av planleggingen og gjennomføringen av alle søk- og redningsaksjoner. HMS-arbeidet er et lederansvar, men alle aktører som deltar i en søk- og redningsaksjon skal bidra til å ivareta HMS ved å følge de tiltak som blir iverksatt. Redningsmannskapenes sikkerhet skal overstyre alle andre forhold under en søk- og redningsaksjon.

Redningstjenesten i Norge har ikke egne forskrifter/håndbøker som regulerer HMS, men aktørene som bidrar i redningstjenesten vil i sitt virke gjennom egen fagetat eller annen organisering være underlagt eget HMS-regime gjennom arbeidsmiljøloven, HMS-forskrifter eller annet internt regelverk hos den enkelte samvirkeaktør.

Alle ressurser som bidrar i en søk- og redningsaksjon, har et ansvar for å ivareta sikkerheten under en aksjon, og sikkerhetstiltak forutsettes innlemmet i utdanning, utrustning og planverk.

HMS-arbeidet bør bygges opp systematisk gjennom risiko- og sårbarhetsanalyser for alle typer søk- og redningsaksjoner hos alle som bidrar i redningstjenesten.

Foto: Røde Kors

12. HENDELSESTYPER – PLANMALER

12.1. Land-, sjø- og lufthendelser

Planverket i redningstjenesten er såkalt hendelsestype-basert og bygger på erfaringer fra tidligere hendelser. Planmalene til veilederen er delt i tre hovedkategorier; land-, sjø- og lufthendelser, som alle er bygget opp etter samme mal. Planmalene kan benyttes som et utgangspunkt for å utarbeide egne tiltaks-kort/sjekklister for hver enkelt hendelsestype.

Den enkelte bruker av veilederen kan benytte de planmalene som er aktuelle for sitt beredskapsområde/distrikt, basert på

ROS-analyser, topografi og infrastruktur.

Planmalene har en lik utforming, med en generell del som beskriver hendelsestypen, og forslag til meldingsmottak og ressursbruk. Planmalene er ikke tenkt å kunne benyttes som et ferdig operativt planverk, men at man må tilpasse disse egen organisasjon og tilføre fagspesifikke varslingslister og interne prosedyrer/tiltak. Dette er nærmere beskrevet i dokumentet «bruk av planmal-er» som vil ligge tilgjengelig sammen med planmalene.

Landhendelser	Sjøhendelser	Lufthendelser
Alpin-bre-grotte	Assistanse fartøy	Luftfartsulykke på/nær lufthavn
Assistanse person	Drivende objekt	Luftfartsulykke land
Befolkningsevakuering	Dykkerulykke	Luftfartsulykke sjø
Brann	Medevac	Luftsportsulykke
CBRNE	Offshorehendelse	Nødmelding fra luftfartøy
Ekstremvær/flom - jord/fjellskred	Savnet fartøy	Savnet luftfartøy
Industriulykke	Sjøulykke	
Snøskred		
Søk etter savnet person		
Transportulykke vei-jernbane		
Person i vann	>	
Nødsignaler land-sjø-luft	>	>